

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра міжнародної економіки

УДК 338.12:330.31:338.48

«До захисту в ЕК»

«До захисту допущено»

Директор інституту

Завідувач кафедри

_____ Олег ШЕРЕМЕТ _____ Світлана ГУТКЕВИЧ

«___» _____ 2024 р.

«___» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка»
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
на тему: «Вплив принципів циркулярної економіки на туристичну галузь»

Виконала

здобувачка 2 курсу, групи МЕ 2-4М

Гладкова Валерія Олексіївна

Керівник д.е.н., проф. _____

Гуткевич Світлана Олександрівна

Рецензент к.е.н., доц. _____ Рибачук-Ярова Тетяна Володимирівна

Я як здобувачка Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавала і не одержувала недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувач _____

Київ – 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління

Кафедра міжнародної економіки
Освітній ступінь – магістр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«__» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Гладкової Валерії Олексіївни

1. Тема роботи: «Вплив принципів циркулярної економіки на туристичну галузь»

керівник роботи: проф., д.е.н. Гуткевич Світлана Олександрівна

затверджені теми наказом по інституту від 09.10.2023 року № 817 – КС

2. Строк подання студентом роботи: 04.02.2024

3. Інформаційною базою є нормативно-законодавча база; наукова література: матеріали наукових конференцій і досліджень, книги та монографії, підручники та навчальні посібники; статистичні дані та звіти, які надають різні організації і міжнародні агентства для аналізу обсягів та динаміки галузі туризму.

4. Зміст основних положень роботи:

Розділ 1. Наукові основи циркулярної економіки та її вплив на туристичну галузь

Розділ 2. Аналіз туристичної галузі, як привабливої галузі економіки України

Розділ 3. Перспективи розвитку туризму в Україні

5. Дата видачі завдання: 01.09.2022

6. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Підготовка I-го розділу	02.10.2023	виконано
Підготовка II-го розділу	30.10.2023	виконано
Підготовка III-го розділу	04.12.2023	виконано
Завершення написання роботи	05-15.12.2023	виконано
Передзахист кваліфікаційних робіт	08-09.01.2024	виконано
Здача готової роботи	04.02.2024	виконано

Здобувач _____ Валерія ГЛАДКОВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник _____ Світлана ГУТКЕВИЧ
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи магістра на тему: «Вплив принципів циркулярної економіки на туристичну галузь»

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 8 таблиць, 8 рисунків, кількість використаних джерел – 90, 3 додатки.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, туристична інфраструктура, циркулярна економіка, економіка, сталість, зелений туризм, екотуризм, управління ресурсами.

Мета і завдання роботи. Метою дослідження є аналіз наукових основ циркулярної економіки та визначення її впливу на туристичну галузь.

Основні завдання кваліфікаційної роботи:

- вивчено сутність циркулярної економіки;
- дано показники та методи ефективності розвитку туристичної галузі;
- розглянуто державне регулювання туризму в Україні;
- дано оцінку стану туризму України;
- дано аналіз принципів циркулярної економіки;
- дано аналіз впливу циркулярної економіки на туристичну галузь;
- визначено основні напрямки розвитку туризму в Україні;
- дано шляхи оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі;
- розглянуто міжнародний досвід застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь.

Предметом роботи є процес впливу принципів циркулярної економіки на туристичну галузь.

Об'єкт роботи - розвиток туризму, як привабливої галузі економіки.

Методи аналізу. Було використано такі методи, як: монографічний, статистичний аналіз: табличний, графічний, порівняльний аналіз, абстрактно-логічний та аналіз літературних джерел.

Практична значимість полягає у можливості використання принципів циркулярної економіки в туристичній галузі. Оптимізувати використання ресурсів, знизити витрати та покращити конкурентоспроможність, а також зменшити негативний вплив на довкілля та збільшити сталість бізнесу.

Наукові результати. Основні положення та результати викладено в наукових виданнях та доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах: «Актуальні проблеми: студент у сучасній системі освіти» (2020, НУХТ); «Проблеми формування харчових систем» (2021, НУХТ); «Міграція як фактор впливу на економіку країни» (2022, НУХТ); «Аналіз продовольчої безпеки в Україні» (2022, НУХТ); «Підготовка фахівців для галузі туризму» (2023, НУХТ); «Пріоритети туристичної діяльності: економічний аспект» (2023, НУХТ); «Застосування принципів циркулярної економіки в туристичному секторі» (2023, Каунас, Литва).

ABSTRACT

to master's degree work on the topic:

«The impact of circular economy principles on the tourism industry»

The **master's** work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources and appendices. The work contains 8 tables, 8 figures, the number of sources used is 90, 3 appendices.

Keywords: tourism, tourist industry, tourist infrastructure, circular economy, economy, sustainability, green tourism, ecotourism, resource management.

The purpose and objectives. The purpose of the master's thesis is to analyze the scientific foundations of the circular economy and determine its impact on the tourism industry.

The main tasks of the master's degree work:

- the essence of the circular economy was studied;
- indicators and methods of the effectiveness of the development of the tourism industry are given;
- state regulation of tourism in Ukraine is considered;
- an assessment of the state of tourism in Ukraine is given;
- an analysis of the principles of the circular economy is given;
- an analysis of the impact of the circular economy on the tourism industry is given;
- the main directions of tourism development in Ukraine are defined;
- ways to optimize the circular economy in the tourism industry are given;
- the international experience of applying the principles of the circular economy to the tourism industry is considered.

The subject of research is the process of influence of the principles of the circular economy on the tourism industry.

The object of study is the development of tourism as an attractive branch of the economy.

Methods of analysis. The following methods were used: monographic, statistical analysis: tabular, graphic, comparative analysis, abstract-logical and analysis of literary sources.

The practical significance lies in the possibility of using the principles of the circular economy in the tourism industry. Optimize the use of resources, reduce costs and improve competitiveness, as well as reduce the negative impact on the environment and increase business sustainability.

Scientific results. The main provisions and results are presented in scientific publications and were reported at scientific conferences and seminars: «Actual problems: a student in the modern education system» (2020, NUFT); «Problems of the formation of food systems» (2021, NUFT); «Migration as a factor of impact on the country's economy» (2022, NUFT); «Analysis of food security in Ukraine» (2022, NUFT); «Training professionals for the tourism industry» (2023, NUFT); «Priorities of tourism activity: economic aspect» (2023, NUFT); «Application of circular economy principles in the tourism sector» (2023, Kaunas, Lithuania).

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 НАУКОВІ ОСНОВИ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ	10
1.1 Сутність циркулярної економіки	10
1.2 Ефективність розвитку туристичної галузі: показники та методи	17
1.3 Держане регулювання туризму в Україні.....	21
Висновок до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ, ЯК ПРИВАБЛИВОЇ ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	27
2.1 Оцінка економічного стану галузі туризму.....	27
2.2 Аналіз принципів циркулярної економіки	43
2.3 Вплив циркулярної економіки на туристичну галузь	51
Висновок до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	62
3.1 Основні напрямки розвитку туризму в Україні	62
3.2 Шляхи оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі	68
3.3 Міжнародний досвід застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь	76
Висновок до розділу 3.....	83
ВИСНОВКИ	85
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в аналізі викликів та перспектив, що виникають перед туристичним сектором в сучасних умовах глобальної економіки. Світовий туристичний сектор, який виступає важливим гравцем у світовій економіці, стикається з істотними труднощами через застарілу модель, що базується на лінійних принципах використання ресурсів.

В сучасних умовах, де актуальність екологічних проблем та потреба в сталому розвитку стають дедалі більш очевидними, туристична галузь виявляє підвищену чутливість. Використання традиційної лінійної моделі ресурсного використання у туризмі призводить до значних обсягів відходів, неефективного використання ресурсів та збільшення вуглецевого сліду, що ставить під загрозу стійкість та конкурентоспроможність галузі в довгостроковій перспективі. Інтенсивне використання одноразових матеріалів та накопичення значної кількості відходів туристичним сектором негативно впливає на природне середовище. Витрати на видобуток та використання природних ресурсів без їх ефективного відновлення ускладнюють ситуацію в галузі, роблячи її менш конкурентоспроможною та більш вразливою перед глобальними змінами у економіці.

Впровадження принципів циркулярної економіки в туризм є стратегічним рішенням для подолання цих викликів. Замість традиційного лінійного підходу, циркулярна економіка спрямована на збереження та повторне використання ресурсів, а також на зменшення обсягів відходів через використання ефективних циклів виробництва. Це може призвести до підвищення стійкості туристичного сектору та збереження природних та культурних ресурсів, що є ключовим у досягненні довгострокової конкурентоспроможності та сталого розвитку галузі.

В основі дослідження використовуються матеріали навчальної практики, що була проведена з червня по серпень 2023 року у Вільнюському університеті. У

зв'язку зі швидким розвитком туристичної галузі та її зростаючою важливістю у світовій економіці, дослідження даної теми має важливе значення для подальшого просування цього сектору. Воно пропонує концепції та рішення, спрямовані на зменшення від'ємного екологічного впливу та ефективне використання ресурсів у туризмі. Ураховуючи стрімкий ріст туристичної галузі та необхідність забезпечення її сталого розвитку в умовах обмеженості ресурсів та загрози змін клімату, дослідження може визначити шляхи оптимізації та стабілізації туристичного сектору з економічної перспективи, що сприятиме ефективному впровадженню принципів сталого розвитку в туризмі та підтримці його довгострокової стійкості.

Метою дослідження кваліфікаційної роботи є аналіз впливу основних принципів циркулярної економіки на розвиток туристичної галузі та визначення напрямків його сутності.

Для досягнення визначеної мети, поставлено та вирішено наступні завдання:

- вивчено сутність циркулярної економіки;
- дано показники та методи ефективності розвитку туристичної галузі;
- розглянуто державне регулювання туризму в Україні;
- дано оцінку стану туризму України;
- дано аналіз принципів циркулярної економіки;
- дано аналіз впливу циркулярної економіки на туристичну галузь;
- визначено основні напрямки розвитку туризму в Україні;
- дано шляхи оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі;
- розглянуто міжнародний досвід застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь.

Об'єкт роботи: розвиток туризму, як привабливої галузі економіки.

Предмет роботи: процес впливу принципів циркулярної економіки на туристичну галузь.

Практична значимість полягає у можливості використання ефективних економічних стратегій, заснованих на принципах циркулярної економіки, що дозволить туристичним підприємствам оптимізувати використання ресурсів, знизити витрати та покращити конкурентоспроможність, а також зменшити негативний вплив на довкілля та збільшити сталість бізнесу.

Методи аналізу. В роботі використаний монографічний метод аналіз при здійсненні аналізу сутності циркулярної економіки. Статистичний, табличний, графічний та рядів динаміки методи аналізу використані при оцінці стану туризму України та аналізу впливу циркулярної економіки на туристичну галузь. Порівняльний та абстрактно-логічний методи були використані при розгляді міжнародного досвіду застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь.

Інформаційна база: законодавчі та нормативно-правові акти України, статистична інформація Державного комітету статистики України, опубліковані у періодичних виданнях та розміщені у мережі Інтернет, наукова література з обраної теми дослідження; підручники і навчальні посібники, монографії і статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях.

Структура обумовлена її метою, завданням, об'єктом та предметом. Основний зміст роботи викладено 108 на сторінках друкованого тексту. Список використаних нормативно-правових актів, наукових статей, публікацій (монографій) та інших літературних джерел налічує 90 найменувань. Робота включає вступ, три розділи, висновки до кожного розділу та загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ОСНОВИ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ

1.1 Сутність циркулярної економіки

Сучасні тенденції у глобальному економічному розвитку зумовлюють необхідність розробки системних та ефективних стратегій управління ресурсами, а також подолання викликів, пов'язаних з кліматичними змінами та дефіцитом природних ресурсів. У зв'язку з обмеженими можливостями та нестабільністю використання ресурсів стає актуальною необхідність переходу до новаторських економічних моделей, що віддзеркалюють принципи циркулярної економіки. В даному економічному вимірі важливо дослідити теоретичну сутність циркулярної економіки та розглянути її роль у формуванні сталого економічного розвитку.

Теоретична сутність циркулярної економіки являє собою еволюційний процес, що пройшов три ключові етапи, табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Етапи розвитку стратегій управління відходами

Етап	Характеристика
Перший (1970-1990 рр.)	<ul style="list-style-type: none"> • Активна діяльність з відходами в Європі та США. • Прийняття ланцюжка законодавчих актів іноземного вектора екологічного спрямування. • Ключова проблема – принцип 3R (Reduce, Reuse and Recycling), що сприяв мінімізації відходів та їх повторному використанню. • Введення принципу "забруднювач платить", фокус на управлінні відходами, використання територій менш розвинених країн для відходів. • Недостатня розвиненість екологічної культури та обмежене мислення.
Другий (1990-2010 рр.)	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій екологічної ефективності. • Зародження ідеї екологічних платежів і вплив на розвиток циркулярної економіки. • Проблеми екології сприймаються як можливість для економічного зростання. • Визнання глобальних екологічних проблем. • Роботи над виробництвом без відходів, переважно в промисловості.

Третій (2010 рр. - наш час)	<ul style="list-style-type: none"> • Прагнення до максимального збереження ресурсів в епоху виснаження. • Розвиток концепції циркулярної економіки. • Загроза виживання людства через скорочення ресурсів, зростання населення та обсягів відходів. • Підприємства розвиваються за принципами зелених інновацій та виробництва без відходів. • Концепція циркулярної економіки досягла своєї кінцевої форми. • Загроза виживання людства визнана центральною проблемою. • Підприємства активно розвиваються, спрямовані на збереження ресурсів та виробництво без відходів.
-----------------------------	--

Джерело: складено на основі [1]

Аналіз табл. 1.1 показав, що етапи розвитку екологічних стратегій від 1970-х до нашого часу відзначаються систематичними змінами у підходах до управління відходами та екологічною ефективністю. На першому етапі акцент був зроблений на мінімізації відходів та введенні принципу "забруднювач платить". Другий етап визначався формуванням стратегій ефективності та визнанням глобальних проблем. На сучасному етапі спостерігається прагнення до максимального збереження ресурсів та розвитку циркулярної економіки.

Аналіз наукової та методичної літератури свідчить про різноманіття тлумачень поняття циркулярної економіки. Результати досліджень виявляють 72 концепції та 114 визначень цього поняття [2]. Деякі з цих підходів представлені у додатку А.

Визначено, що більшість вчених розглядають трактування циркулярної економіки дане фахівцями фонду Еллен Макартур, відповідно до якого циркулярна економіка являє собою індустріальну систему, яка спрямована на використання відновлюваної енергії, усунення використання токсичних хімічних речовин та попередження утворення відходів шляхом досконалого дизайну матеріалів, виробів, систем та бізнес-моделей. Дане визначення розширює уявлення про завдання, які включає циркулярна економіка, враховуючи не лише максимізацію

оборотів виробу та матеріалів, але й акцентуючи на важливості збереження природних ресурсів та уникнення негативного впливу на довкілля. Виходячи з визначення економіки замкнених циклів фахівці фонду також сформулювали основні її принципи [14]:

- збереження і примноження природного капіталу шляхом управління обмеженими запасами та збалансування потоків поновлюваних ресурсів;
- оптимізація видобування ресурсів унаслідок циркуляції про-дуктів, компонентів і матеріалів з найвищою корисністю протягом усього часу на всіх етапах як у технічному, так і в біологічному циклах;
- сприяння розвитку ефективності систем шляхом виявлення негативних зовнішніх факторів та подальшого перепроєктування виробничої діяльності.

На основі аналізу наукових джерел маємо, що більшість вчених [15], розглядаючи основні принципи циркулярної економіки, використовують термін «ге» (з латинської означає «заново», «знову»), що належно характеризує основу цієї економічної концепції. Початково циркулярна економіка базувалася на трьох основних принципах, відомих як «3R»: Reduce (скорочення) – Reuse (повторне використання) – Recycle (переробка). Проте, з часом ці принципи еволюціонували до «9R», які включають: Rethink – Reduce – Reuse – Repair – Refurbish – Remanufacturing – Repurpose – Recycle – Recover [16]. Ця еволюція визначає більш глибокий та комплексний підхід до оптимізації використання ресурсів, що відображається у розширенні стратегій, спрямованих на створення більш стійкого та раціонального економічного середовища.

З метою вивчення та впровадження моделі циркулярної економіки, Фонд Еллен МакАртур визначає ряд ключових видів діяльності, що є необхідними компонентами для здійснення переходу та ефективного функціонування циркулярної економіки (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Сутність видів діяльності в циркулярній економіці

Назва виду	Характеристика
Regenerate (відновлювати)	<ul style="list-style-type: none"> • перехід до відновлюваних джерел енергії та матеріалів • відновлення та збереження здоров'я екосистеми • повернення відновлених біологічних ресурсів до біосфери
Share (спільно використовувати)	<ul style="list-style-type: none"> • спільне використання активів (автомобілі, приміщення, прилади) • повторне використання • подовження терміну експлуатації завдяки технічному обслуговуванню, проєктуванню на довговічність, модернізації тощо
Optimize (оптимізувати)	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення продуктивності/ефективності продукту; • видалення відходів у ланцюзі виробництва та постачання використання великих даних, автоматизації, дистанційного зондування та управління
Loop (створювати «петлю»)	<ul style="list-style-type: none"> • відновлення продуктів чи компонентів • переробка матеріалів • вилучення біохімікатів з органічних відходів.
Virtualize (віртуалізувати)	<ul style="list-style-type: none"> • пряма дематеріалізація (наприклад, книги, CDдиски, DVD диски) • непряма дематеріалізація (наприклад, інтернетмагазини)
Exchange (обмінювати)	<ul style="list-style-type: none"> • заміна старих матеріалів на вдосконалені невідновлювані • застосування нових технологій (3D друк) • вибір нового продукту/послуги (наприклад, мультимодальний транспорт)

Джерело: побудовано на основі [17]

Аналіз табл. 1.2 показав, що різноманітні види діяльності циркулярної економіки є важливими елементами для створення сталого та ресурсозберігаючого економічного середовища. Перехід до відновлюваних джерел енергії та матеріалів, спільне використання ресурсів, оптимізація продуктивності та створення "петель" для відновлення та переробки матеріалів відіграють важливу роль у збереженні природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на довкілля. Зазначені види

діяльності сприяють подовженню терміну експлуатації продуктів, що є важливим елементом сталого споживання та виробництва. Вони також слугують основою для створення інноваційних підходів до управління ресурсами та ведення бізнесу, спрямованих на досягнення економічної, екологічної та соціальної стійкості.

Нами проведений порівняльний аналіз лінійної та циркулярної моделей економіки, що визначив критичні виклики для сучасної туристичної галузі та загальні тенденції світового економічного розвитку. Лінійна модель, що базується на використанні ресурсів та виведенні відходів, виявилася неефективною та виснажливою у багатьох випадках. Аналіз відмінностей між цими моделями, представлений у табл. 1.3, є необхідним для забезпечення туристичної галузі стійкими інноваційними рішеннями у економіці країни.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика між моделями лінійної та циркулярної економіки

Параметр	Лінійна економіка	Циркулярна економіка
Використання ресурсів	Вичерпне, з великим обсягом відходів	Спрямоване на мінімізацію відходів та повторне використання ресурсів
Ефективність витрат	Низька, багато відходів залишається не використаним	Висока, використання ресурсів у замкнутому циклі
Вплив на навколишнє середовище	Великий вуглецевий слід, забруднення середовища	Зменшення викидів, сприяння екологічній стійкості
Життєвий цикл продукції	Лінійний, від видобутку до утилізації	Закритий, з використанням вторинної сировини та рециклінгу
Інновації та стійкість	Обмежена через обсяг витрат та вичерпування ресурсів	Сприяє інноваціям та стійкому розвитку через повторне використання ресурсів
Економічна ефективність	Зменшення резервів та зростання витрат	Сприяє збереженню ресурсів та зменшенню витрат
Соціальний вплив	Обмежений, багато секторів може втратити робочі місця	Сприяє створенню нових робочих місць та соціальному розвитку

Джерело: складено на основі [18]

Лінійна та циркулярна модель економіки (табл. 1.3) суттєво відрізняються за важливими параметрами, що визначають їхню природу та вплив на туристичну галузь. Лінійна модель виявляється вичерпною, сприяючи накопиченню великого обсягу відходів, тоді як циркулярна економіка спрямована на мінімізацію відходів та їхнє повторне використання. Аналіз показав це важливо не лише для збереження ресурсів, але й для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. З огляду на ефективність витрат, лінійна економіка проявляє низьку ефективність, оскільки багато відходів залишається не використаним, тоді як циркулярна економіка демонструє високий рівень ефективності завдяки використанню ресурсів у замкнутому циклі та мінімізації втрат.

З огляду впливу на навколишнє середовище виявлено, що лінійна модель супроводжується великим вуглецевим слідом та забрудненням, тоді як циркулярна економіка сприяє зменшенню викидів, сприяючи екологічній стійкості та збереженню природних ресурсів. Життєвий цикл продукції також виявив вагомі відмінності, оскільки лінійна модель характеризується лінійним циклом від видобутку до утилізації, тоді як циркулярна економіка оперує закритим циклом, використовуючи вторинну сировину та рециклінг. Особливий акцент робиться на інноваціях та стійкості, де лінійна економіка обмежена обсягами витрат та вичерпуванням ресурсів, тоді як циркулярна економіка стимулює інновації та стійкий розвиток через активне повторне використання ресурсів. Щодо економічної ефективності визначено, що лінійна економіка призводить до зменшення резервів та зростання витрат, у той час як циркулярна економіка сприяє збереженню ресурсів та зменшенню економічних витрат.

Аналіз показав, що соціальний вплив лінійної та циркулярної моделей підкреслює, що лінійна економіка може призводити до обмежень та втрати робочих місць у багатьох секторах, в той час як циркулярна економіка сприяє створенню нових робочих місць та соціальному розвитку. Отже, циркулярна

економіка виявляється більш стійкою та ефективною у порівнянні з лінійною, що робить її важливим стратегічним інструментом для досягнення сталого розвитку туристичної галузі. Розглядаючи перехід на принципи циркулярної економіки, важливо також визначити його різнобічні переваги, які включають екологічний, економічний та соціальний виміри. Початкова мета циркулярної економіки полягає в позитивному впливі на екологічні системи, униканні їх вичерпання та надмірного навантаження.

З екологічної перспективи, перехід на циркулярну економіку передбачає зменшення викидів парникових газів. Це досягається завдяки переходу до моделі "продукт-сервіс" та зменшенню споживання сировини та логістичних операцій. Дослідження показують [19], що 62% світових викидів парникових газів пов'язані з видобутком та виробництвом товарів, що відкриває потенціал для їх зменшення. Також до екологічних переваг входить поліпшення стану ґрунтів, атмосферного повітря та водних ресурсів через використання безпечних матеріалів та систем водокористування.

Економічні переваги циркулярної економіки включають ефективне використання ресурсів через їх перероблення та повернення виробничим циклам, що сприяє економії. Такий перехід також сприяє економічному зростанню, забезпечуючи розірвання залежності від споживання сировини. Оцінки вчених [20] вказують, що впровадження циркулярної економіки може збільшити валовий внутрішній продукт Європи на 11% до 2030 року та на 27% до 2050 року порівняно з поточними сценаріями.

Соціальні переваги циркулярної економіки охоплюють зростання зайнятості, створення нових робочих місць, особливо в галузях трудоемних переробних та ремонтних процесів. Також передбачається покращення умов життя населення через зменшення навантаження на природне середовище та поліпшення екосистемних послуг.

Таким чином, аналіз теоретичної сутності циркулярної економіки полягає в тому, що ця концепція визначається як еволюційний процес, що охоплює різні етапи управління ресурсами та здійснює перехід від базових принципів до більш розширених стратегій. Циркулярна економіка передбачає не лише оптимізацію використання ресурсів (3R), але й акцентує на необхідності ремонту, відновленні, переосмисленні та інших елементах управління матеріальними та енергетичними потоками. Вона вирізняється глибоким розумінням життєвого циклу продуктів та акцентом на створенні стійких та стало-розвинених економічних систем. Отже, циркулярна економіка відкриває перспективи для сталого розвитку та ефективного використання ресурсів у різних галузях економіки.

1.2 Ефективність розвитку туристичної галузі: показники та методи

В сучасних умовах туризм є ваговою складовою національної економіки, що відзначається значущим соціально-економічним впливом та тісно пов'язаний із наданням туристичних послуг та задоволенням потреб споживачів туристичного ринку. Науковий огляд літературних джерел виявляє розмаїття підходів до концепції "туризм". Деякі дослідники [21] визначають туризм як економічний комплекс, розвиток якого обумовлений переважно світовими економічними зв'язками, процесами і взаєминами. Крім того, аналіз наукових досліджень показав, що нами було зацентровано особливу роль туризму як каталізатора економічного зростання, розглядаючи його як канал перерозподілу внутрішнього валового продукту між країнами, що при цьому не супроводжується експортом товарів, а обмежується лише невидимим імпортом.

Як показав аналіз, найбільш повне й чітке визначення туризму наведено в Законі України «Про туризм», як тимчасовий виїзд осіб із постійного місця проживання з пізнавальною, оздоровчою, професійно-діловою, спортивною та іншою метою на термін від 24 годин до одного року поспіль, без зайняття

оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування [22]. Галузь туризму, як важлива складова економічної системи, формує значний економічний стимул, сприяючи зростанню валового внутрішнього продукту країни. Цей ефект обумовлений не лише безпосередніми витратами туристів, але й створенням нових робочих місць та стимулюванням розвитку суміжних секторів, зокрема інфраструктури, готельного господарства, транспорту та ресторанного бізнесу. З точки зору зовнішньоекономічних відносин, туризм виступає важливим джерелом валютних надходжень. Приїзд іноземних туристів призводить до збільшення обсягів іноземної валюти в країні через їхні витрати на різноманітні товари і послуги. Це сприяє покращенню торговельного балансу та забезпечує додаткові ресурси для інвестицій у розвиток економіки. Також важливою структурною складовою є соціокультурний вплив туризму. Розвиток туристичної галузі може позитивно позначитися на розвитку місцевого підприємництва та культурної сцени. Зростання туристичного попиту може відкривати нові можливості для місцевих підприємців, включаючи розвиток малого та середнього бізнесу, а також збереження та підтримку традицій та культурної спадщини [23]. З огляду на принципи циркулярної економіки, туризм може сприяти сталому використанню ресурсів та підтримці екологічно-свідомих практик. Розвиток туристичних послуг та інфраструктури може включати в себе ініціативи з оптимізації використання енергії, води та інших ресурсів, а також сприяти екологічній освіті та усвідомленню серед туристів. Отже, галузь туризму взаємодіє з різними складовими економіки, маючи широкий спектр впливу на економічний розвиток, зовнішньоекономічні відносини, соціокультурний розвиток та сталість використання ресурсів.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про Туризм», туризм має різні види, що впливають на ефективність його розвитку. Організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм. До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм, що являє собою подорожі в межах України осіб, які постійно не

проживають на її території, та виїзний туризм - подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни. Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території [22]. Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, існують такі види туризму зображені на рис.

1.1.

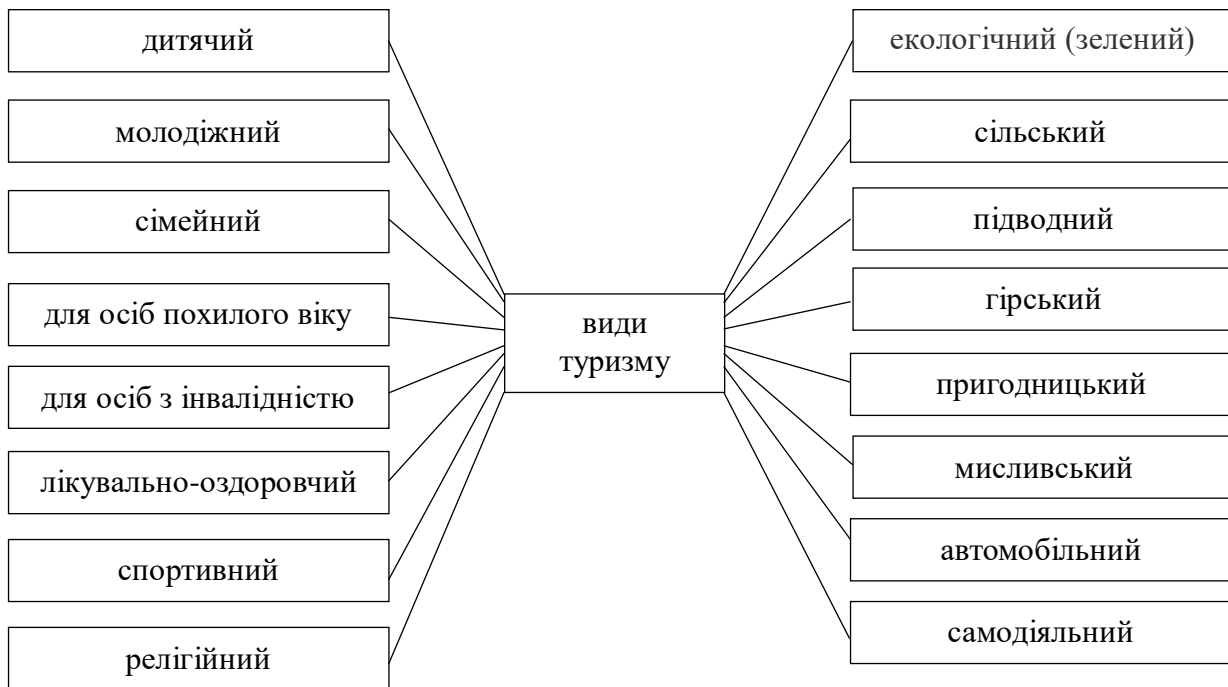

Рис. 1.1 Види туризму

Джерело: складено на основі [22]

Аналіз рисунку 1.1 показав різноманіття видів, серед основних категорій яких, можна виділити такі види туризму, як: сімейний, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, екологічний (зелений), гірський туризм та пригодницький туризм. Кожен вид туризму має свої унікальні особливості та внесок у розвиток даної галузі.

Нами побудовано таблицю (Додаток Б) показників ефективності для кожного виду туризму, що дозволяє більш детально проаналізувати їхні внески та визначити пріоритети для подальших стратегій розвитку. Відповідно до аналізу таблиці маємо, що сімейний туризм визначається як форма туризму для сімей, що шукають спільний відпочинок та активно впливає на розширення готельних послуг, створення сімейних курортів та розважальних комплексів. Це сприяє підвищенню обсягу туристичного попиту та, відповідно, удосконаленню інфраструктури галузі, що є важливим фактором підвищення ефективності туристичного бізнесу.

Культурно-пізнавальний туризм, орієнтований на вивчення історії та культури, активно сприяє розвитку музеїв, архітектурних пам'яток та екскурсійних сервісів. Це визначається не лише як засіб збереження культурної спадщини, але й як стимул для приваблення туристів, що має прямий вплив на конкурентоспроможність регіону.

Лікувально-оздоровчий туризм, спрямований на поліпшення здоров'я та релаксацію, визначається як важлива складова туристичної галузі. Створення та розвиток курортів, санаторіїв та медичних закладів є стратегічно важливим для залучення високоплатоспроможних туристів, забезпечуючи стаке фінансове забезпечення та підвищення рівня прибутковості галузі [25]. Спортивний туризм визначається як засіб розвитку спортивних об'єктів, тренувальних баз та організації спортивних заходів. Збільшення популярності спортивного туризму сприяє розвитку інфраструктури та привертає туристів, що активно взаємодіють з регіональною економікою та підвищують загальний рівень доходу.

Екологічний (зелений) туризм, який базується на природі та сталому використанні ресурсів, визначається як стратегічний напрямок для забезпечення екологічної стійкості туристичної галузі. Це включає збереження природних резерватів, впровадження екологічно чистих технологій та розвиток сталого туризму. Гірський туризм, зосереджений на активному відпочинку в гірських

регіонах, визначається як важливий фактор розвитку туристичного сектору. Сприяючи створенню гірських курортів та розвитку гірськолижного відпочинку, він розширює інфраструктуру та стимулює економічний розвиток регіону. Пригодницький туризм, що включає екстремальні види відпочинку, є важливим чинником розвитку туристичного ринку. Його активний вплив полягає в розширенні асортименту послуг та розвитку екстремальних туристичних маршрутів, привертаючи увагу активних туристів та забезпечуючи додатковий потік прибуткових ресурсів [26].

Таким чином, усі вищезазначені види туризму спільно визначають курс на диверсифікацію та розвиток туристичної галузі. Їх інтеграція та взаємодія сприяють створенню конкурентоспроможного та стійкого туристичного ринку, що є стратегічно важливим для економічного успіху регіону.

1.3 Державне регулювання туризму в Україні

Для інтенсивного розвитку туризму необхідна наявність передумов, які б підвищили ефективність туристичної діяльності в державі. До таких передумов насамперед належить формування дієвої державної туристичної політики та розробка ефективних механізмів державного регулювання туристичної галузі, що створять підґрунтя для стратегічного планування національного туризму та визначення пріоритетних напрямів його розвитку.

В сучасних умовах туризм являє собою важливий елемент соціально-економічної діяльності держави, який потенційно спроможний забезпечити стійкий розвиток та ефективно використовувати природні та культурні ресурси. Зазначений високий потенціал туризму наголошує необхідність державного регулювання у цій сфері, щоб максимізувати користь від туристичної діяльності та уникнути негативних економічних наслідків [27].

Державне регулювання туризму в Україні ґрунтується на низці ключових нормативно-правових актів, серед яких основним регламентуючим документом є Закон України «Про туризм». Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України.

Відповідно до Закону України «Про туризм», туризм - це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. Турист - особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін [22].

Важливим елементом туристичної галузі є поняття туристичного продукту, що являє собою попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо).

Державне регулювання туризму в Україні представляє собою систему управлінських заходів, спрямованих на контроль та організацію процесів, пов'язаних із реалізацією та наданням туристичних послуг, де одним із важливих елементів визначається місцем продажу (реалізації) туристичних послуг, яке

визначається як країна, де зареєстровано відповідний суб'єкт господарювання, що реалізує туристичний продукт. Місце надання туристичних послуг, в свою чергу, означає країну, на території якої безпосередньо надаються туристичні послуги, що виявляється важливим у визначенні місцевих умов та особливостей, що можуть впливати на якість та ефективність надання туристичних послуг.

Засіб тимчасового розміщення, що розглядається як єдиний майновий комплекс для здійснення діяльності з надання послуг з тимчасового розміщення є важливим елементом туристичної інфраструктури. Його засіб слід розглядати як необхідний фактор в забезпеченні комфорту та високого стандарту обслуговування для туристів. Послуга з тимчасового розміщення, у свою чергу, визначається як дії (операції) суб'єкта господарювання з тимчасового розміщення споживача. Це охоплює надання номера (місця) для тимчасового розміщення, а також інші послуги, які безпосередньо пов'язані з цим тимчасовим розміщенням. Зокрема, важливо враховувати додаткові сервіси та можливості, які сприяють задоволенню потреб та очікувань туристів. Готель, що розглядається як засіб тимчасового розміщення, має свої специфікації та визначення відповідно до установленого Кабінетом Міністрів України. Готельна послуга, надавана суб'єктом господарювання, включає дії (операції) з тимчасового розміщення споживача, забезпечуючи йому номер (місце) в готелі, а також додаткові послуги, відповідно до категорії готелю.

Згідно статті 5 Закону України «Про туризм» суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність є туристичні оператори та агенти. Туристичні оператори являють собою юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних та супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність. В свою чергу, туристичні агенти - це юридичні особи,

створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг.

Відповідно до Закону України «Про туризм» державним регулюванням туризму є здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та контролю за діяльністю в галузі туризму з метою забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, захисту навколишнього природного середовища, підвищення рівня туристичного обслуговування та забезпечення безпеки туризму тощо. У Законі закріплено найбільш важливі законодавчі установлення щодо місця й ролі туризму в державі, принципів державного регулювання туризму, про основні цілі, пріоритетні напрями й шляхи (засоби) реалізації державної політики в галузі туризму. Загострення кризових явищ у сфері туризму свідчить про необхідність вдосконалення державної політики у вказаній сфері. Це включає в себе перегляд пріоритетів та принципів її реалізації, розширення повноважень і компетенції суб'єктів туристичної діяльності, а також впровадження ефективних організаційно-правових, економічних інформаційних механізмів для розвитку сфери туризму та курортів як високорентабельної галузі національної економіки.

Основними завданнями для втілення цих напрямків є створення сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму відповідно до міжнародних стандартів якості і з урахуванням європейських цінностей. Крім того, важливим є перетворення цієї галузі в конкурентоспроможний, інтегрований у світовий ринок сектор, що сприяє прискоренню соціально-економічного розвитку регіонів та держави в цілому, а також сприятиме підвищенню якості життя населення та гармонійному розвитку суспільства, а також популяризації України у світі.

Нами розглянута Стратегія розвитку туризму на період до 2026 року, що акцентує на необхідності стратегічно орієнтованої державної політики як єдиного

засобу вирішення системних проблем у галузі туризму. Основною метою такої політики є визначення туризму як одного з ключових пріоритетів держави. Також вона передбачає впровадження економіко-правових механізмів для успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів для розвитку туристичної інфраструктури та інформаційно-маркетингових заходів для формування туристичного іміджу України [28].

Повномасштабне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року призвело не лише до значних втрат людських життів, але й до серйозних збитків для інфраструктури та різних секторів економіки, зокрема туризму. Замість розвитку внутрішнього туризму сталася масштабна міграція населення в межах країни, і масовий виїзд громадян України за кордон не має туристичної спрямованості. Військова агресія серйозно пошкодила сферу туризму, порушив фінансові, енергетичні та продовольчі ринки, а також призвела до значної інфляції у світі. З урахуванням таких тенденцій, питання відновлення туризму, особливо у післявоєнний період, стає особливо актуальним в сучасних умовах [29].

Таким чином, розвиток туристичної галузі залишається актуальним завданням для України. Унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток, а також значні рекреаційні можливості привертають все більше туристів, включаючи іноземних. Забезпечити належний віддачу від цього потужного потенціалу, використовуючи його для активного відпочинку та оздоровлення, можливо лише за умови ефективного організації туризму і впровадження ефективних механізмів державного регулювання.

Висновок до розділу 1

Аналіз теоретичної сутності циркулярної економіки показав, що найбільш цитованим є визначення дане фахівцями Фонду Еллен Макартур, відповідно до якого циркулярна економіка являє собою індустріальну систему, яка спрямована на

використання відновлюваної енергії, усунення використання токсичних хімічних речовин та попередження утворення відходів шляхом досконалого дизайну матеріалів, виробів, систем та бізнес-моделей.

Відповідно до аналізу ефективності розвитку туристичної галузі, маємо види туризму, що спільно визначають курс на диверсифікацію та розвиток туристичної галузі. Основними видами туризму є: сімейний, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, екологічний (зелений), гірський туризм та пригодницький туризм. Їх інтеграція та взаємодія сприяють створенню конкурентоспроможного та стійкого туристичного ринку, що є стратегічно важливим для економічного успіху регіону.

Аналіз державного регулювання туризму в Україні показав, що державне регулювання туризму в Україні ґрунтується на низці ключових нормативно-правових актів, серед яких основним регламентуючим документом є Закон України «Про туризм». Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей.

Згідно статті 1 Закону України «Про туризм», туризм - це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. Турист - особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ, ЯК ПРИВАБЛИВОЇ ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1 Оцінка економічного стану галузі туризму

Туризм, як галузь діяльності, визначається як послуга, що передбачає подорожі певних груп осіб з метою відпочинку, пізнання або здійснення бізнес-подорожей. Для багатьох країн туризм відіграє важливу роль у формуванні доходів, оскільки він сприяє створенню нових робочих місць та збільшенню економічного впливу на міжнародному рівні. Надходження коштів від туристичного сектору також може бути значним джерелом валютних надходжень для країни, що сприяє її фінансовій стабільності та розвитку.

В сучасних умовах туризм стикнувся з рядом викликів, серед яких пандемія COVID-19 у 2019 р. та геополітичні турбуленції, зокрема російське повномасштабне вторгнення у 2022 р., що має негативний вплив на позиції України на світових ринках товарів і послуг. У зв'язку з цим важливим є проведення оцінки економічного стану галузі туризму в Україні.

Аналіз динаміки прибуття та від'їзду туристів (рис. 2.1) є важливим елементом при проведенні аналізу туристичної галузі України, оскільки він зображає рівень активності та інтенсивність попиту на туристичні послуги як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Прибуття та від'їзд туристів створюють туристичні потоки, які впливають на розвиток економіки країни через збільшення обсягів послуг, робочих місць та валютних надходжень. Важливо враховувати внутрішній та зовнішній фактори цих процесів, оскільки вони визначають ефективність туристичного сектору та конкурентоспроможність країни в світовому туристичному просторі [30].

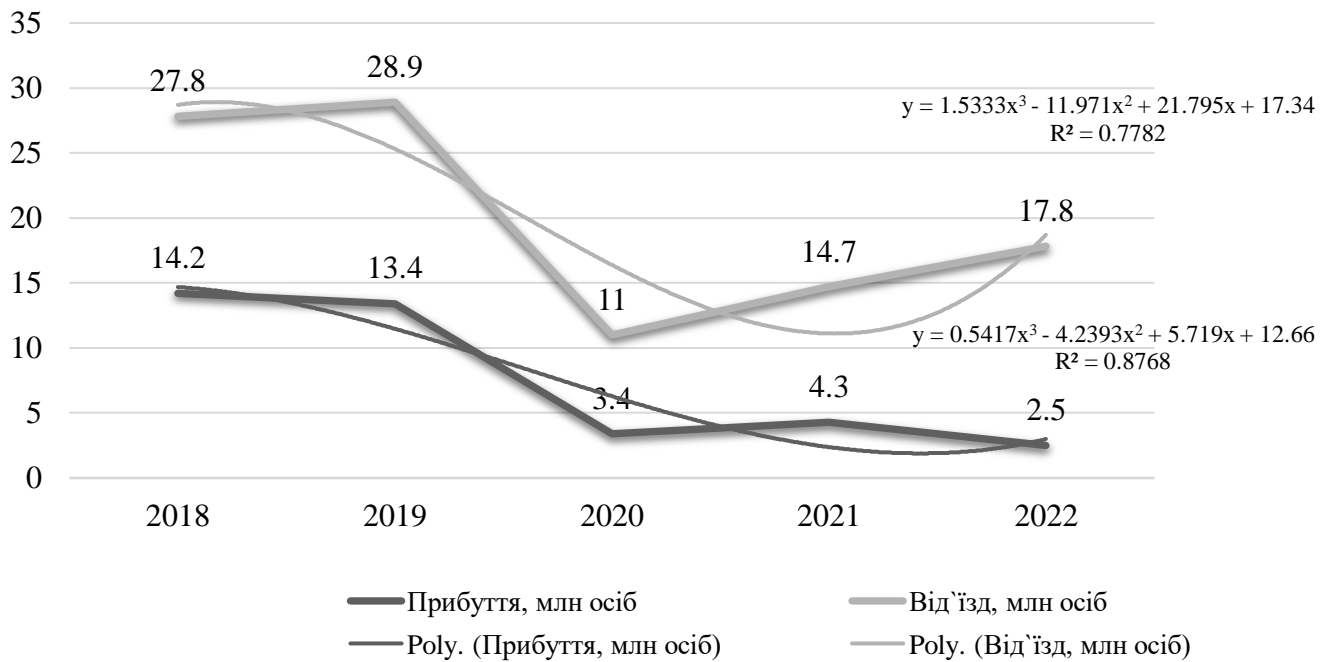

Рис. 2.1 Динаміка туристичних потоків України, млн осіб

Джерело: складено на основі [31]

Аналіз даних рис. 2.1 вказує на значущий вплив економічної нестабільності та геополітичних подій на туристичну галузь України в період з 2018 по 2022 роки. Зменшення прибуття туристів на 82% у 2022 році порівняно з 2018 роком (з 14,2 млн осіб до 2,5 млн осіб) свідчить про серйозні труднощі, які спричинені пандемією COVID-19 у 2019 році та повномасштабним вторгненням росії на територію України в 2022 році. Ці обставини призвели до обмежень у міжнародних подорожах та зменшення інтересу до відвідування країни з безпекових причин. З іншого боку, кількість виїздів туристів зростає, досягнувши 17,8 мільйонів осіб у 2022 році, що спричинений потоком біженців з України (особливо з регіонів, де ведуться бойові дії) до інших країн, зокрема, до Європейського Союзу.

Нами побудовано побудовано поліноміальну лінію тренду третього ступеня для динаміки туристичних потоків України. Рівняння лінії тренду:

$$y = 1,5333x^3 - 11,971x^2 + 21,795x + 17,34;$$

Таким чином, виїздів туристів збільшується протягом аналізованого періоду. Поліноміальна лінія тренду демонструє стабільний ріст у кількості виїздів туристів, що викликане різними факторами, такими як пандемія COVID-19, військова агресія, зміни в економічній ситуації тощо. Коефіцієнт детермінації $R^2=0.7782$ підтверджує, що близько 77.82% варіації у кількості прибуття туристів може бути пояснено використаною моделлю. Це може мати значний вплив на туристичну галузь України, зменшуючи дохід від туризму та потенційно впливаючи на інші сектори економіки, які залежать від туристичного обігу.

Відповідно до аналізу побудованої поліноміальної лінії тренду третього ступеня для показника прибуття туристів з України, маємо рівняння $y = 0,5417x^3 - 4,2393x^2 + 5,719x + 12,66$. Поліноміальна лінія тренду демонструє стабільний спад у кількості прибутих туристів, що може бути також пандемією COVID-19 та військовою агресією. Коефіцієнт детермінації $R^2=0.7782$ підтверджує, що близько 77.82% варіації у кількості прибуття туристів може бути пояснено використаною моделлю, що має значний вплив на туристичну галузь України, зменшуючи дохід від туризму та потенційно впливаючи на інші сектори економіки, які залежать від туристичного обігу.

Поліноміальні лінії тренду для показників прибуття та від'їзду туристів України показують протилежні тенденції. Лінія тренду для прибуття свідчить про стабільний спад у кількості прибутих туристів протягом аналізованого періоду, можливо зумовлений пандемією COVID-19 та політичними нестабільностями. У той же час, лінія тренду для від'їзду вказує на стабільний ріст кількості виїздів туристів, що може бути пов'язаним з великим потоком біженців з України. Обидва показники мають високий коефіцієнт детермінації, що свідчить про відносно точність моделей у поясненні змін у туристичних потоках.

Аналіз частки України у світовому туристичному просторі, див. рис. 2.2, є важливим чинником при оцінці конкурентоспроможності країни та її впливу на світовий туризм. Цей показник відображає участь та вагу України у загальному

обсязі світових туристичних потоків. Зростання частки свідчить про підвищення привабливості країни для міжнародних туристів і може свідчити про успішні стратегії просування та розвитку туристичного сектору.

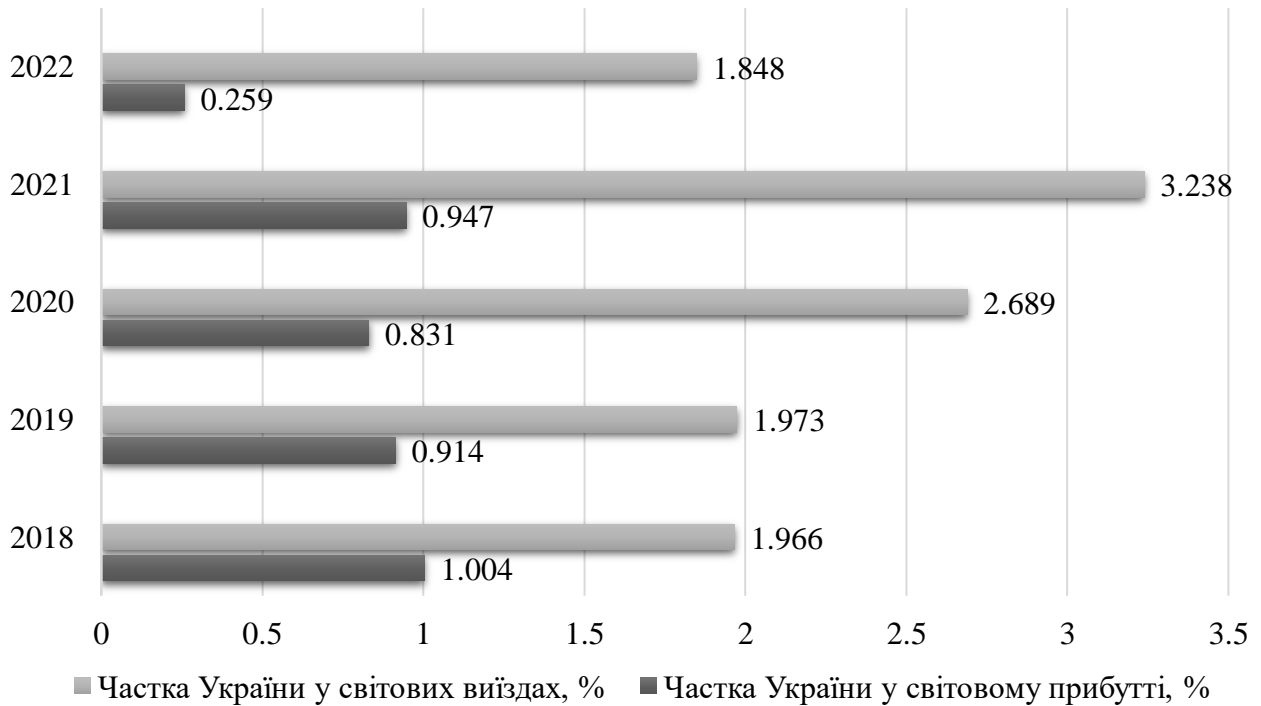

Рис. 2.2 Україна на глобальному туристичному ринку, %

Джерело: складено на основі [32]

Згідно аналізу рис. 2.2 показав, маємо зниження частки України у світовому експорті з 0,096% в 2018 році до 0,076% в 2022 році, що вказує на втрату позицій та конкурентоспроможності у світовому туристичному виробництві. Вплив негативних обставин на імідж та безпеку може призвести до скорочення кількості замовлень та попиту на туристичні послуги України. Крім того, частка України у світових виїздах туристів зменшилася на 1,26%, вказуючи на зростання конкуренції та внутрішнього попиту. Усі ці тенденції свідчать про необхідність адаптації туристичного сектору до нових економічних та геополітичних реалій,

розробки стратегій маркетингу та привабливості, а також зміцнення міжнародного партнерства для підтримки стабільності та розвитку туристичного галузі в Україні.

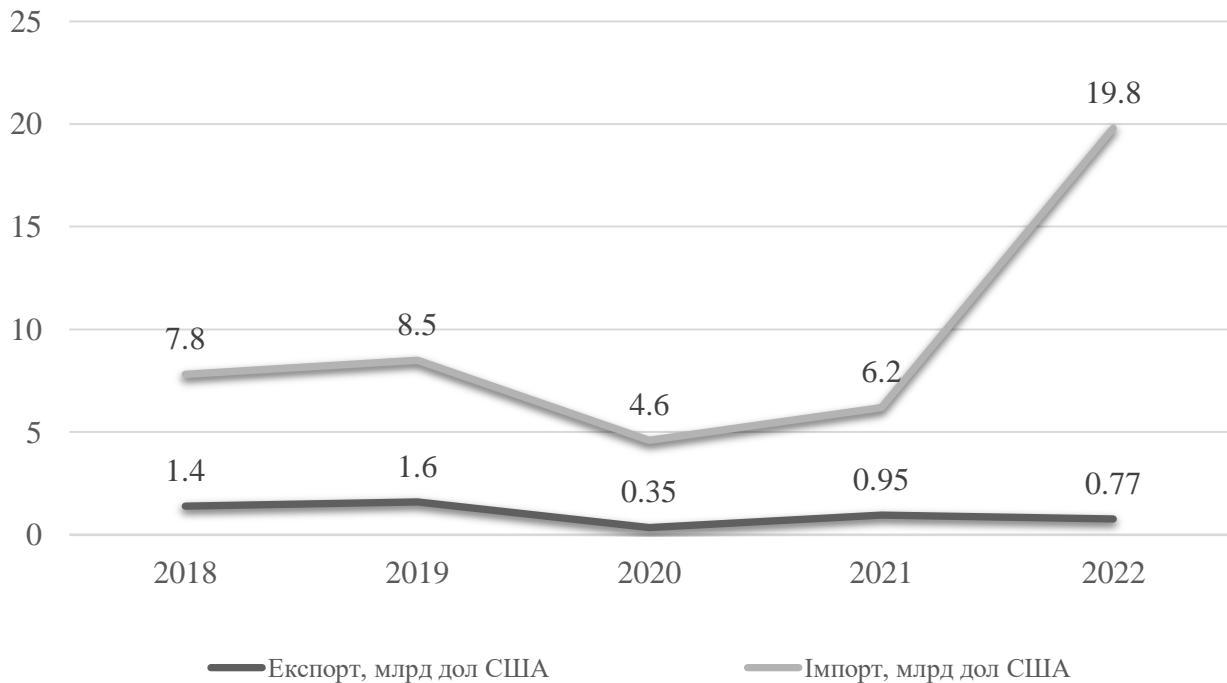

Рис. 2.3 Динаміка зовнішньоторговельного балансу туристичної галузі України, млрд дол США

Джерело: складено на основі [31]

Відповідно до аналізу рис. 2.3, маємо у 2018 році обсяг експорту становив 1,4 мільярда доларів США, але до 2020 року цей показник вирізняється різким зменшенням до 0,35 мільярда доларів США, що може бути пов'язане з впливом глобальних криз та пандемії COVID-19. Додатково, у 2021 та 2022 роках спостерігається певне відновлення, але обсяг експорту залишається нижчим порівняно з початковими роками, що свідчить про потребу української туристичної галузі в адаптації до нових реалій світового туристичного ринку.

Крім того, імпорт туристичних послуг виявився високим і стабільним у 2018-2020 роках, але у 2022 році відбулося значуще зростання, збільшившись до

19,8 мільярда доларів США. Зростання імпорту може свідчити про зміну споживчих уподобань українських туристів та підвищення попиту на іноземні туристичні послуги. Також, це може бути пов'язано зі змінами в міжнародних туристичних структурах та напрямках.

Аналіз рисунку 2.4, що відображає частку України у світовому експорті та імпорті туристичних послуг, є необхідним для отримання глибокого розуміння позиції країни на глобальному туристичному ринку. Ці показники визначають ступінь взаємодії України з міжнародними туристичними потоками та її внесок у світову туристичну економіку. Аналіз частки України у світовому експорті та імпорті туристичних послуг дозволить виявити тенденції в споживанні та наданні туристичних послуг, а також визначить можливості та виклики для подальшого розвитку туристичного сектору.

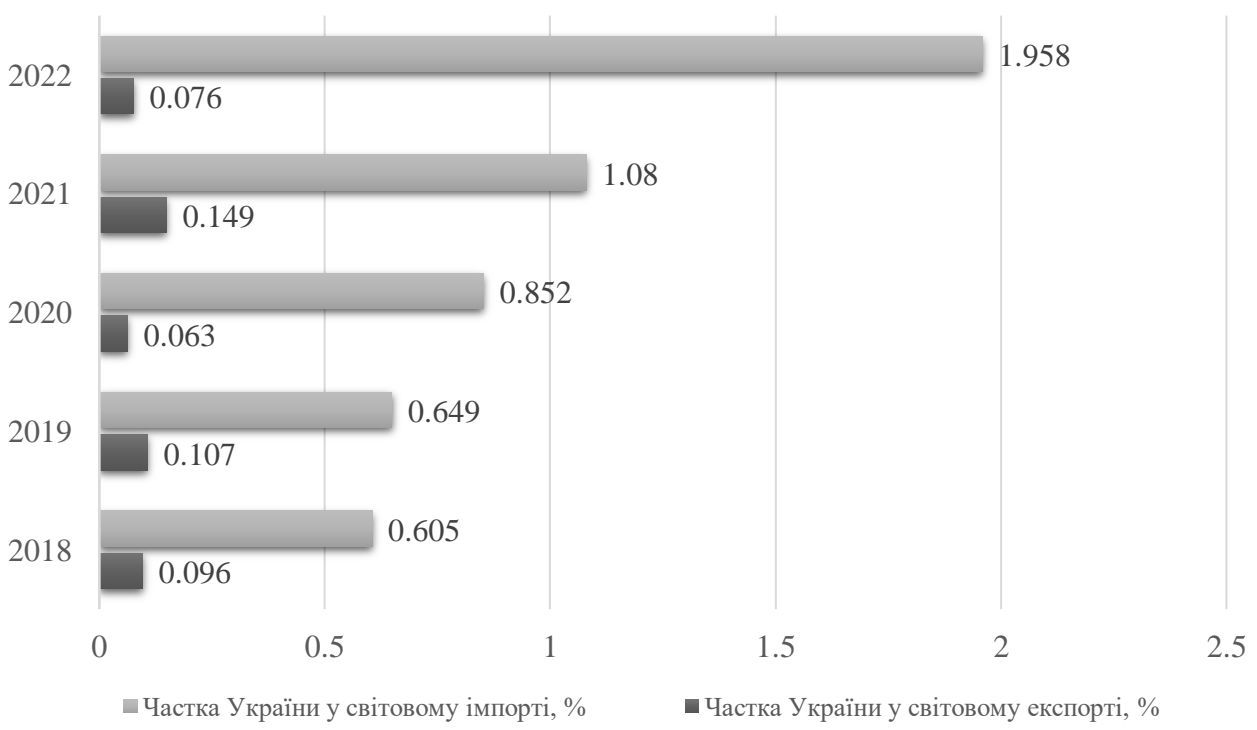

Рис. 2.4 Частка України у світовому експорті та імпорті туристичних послуг, %

Джерело: складено на основі [32]

Аналіз рис. 2.4 показав, що у 2018 році частка України у світовому експорті туристичних послуг становила 0,096% та показувала зростання до 0,149% у 2021 році. Однак у 2022 році відбулося помітне зниження до 0,076%. Крім того, частка України у світовому імпорті туристичних послуг була значною у 2018 році, становлячи 0,605%. Протягом наступних років частка у світовому імпорті збільшувалася, досягаючи 1,958% у 2022 році. Такий ріст може бути результатом збільшення попиту на іноземні туристичні послуги серед українців, що вказує на зростання міжнародної мобільності населення

Сучасний економічний стан туристичної галузі в Україні, зокрема в постраждалих регіонах, свідчить про значне зниження туристичного потенціалу та доходів унаслідок повномасштабного вторгнення країни-агресора. Військова агресія негативно вплинула на галузь туризму, особливо в східних регіонах, що зазнали найбільших втрат. Зменшення кількості туристів і доходів суттєво вразило туристичну інфраструктуру, призвівши до закриття чи скорочення діяльності багатьох готелів та інших туристичних підприємств у зв'язку із зниженням попиту. Це відзначилося втратою робочих місць та настанням економічних труднощів для жителів постраждалих регіонів.

Слід зауважити, що туристична індустрія України вже відчувала втрати з 2014 року, коли російська окупація Кримського півострова позначилася на популярності цього регіону серед внутрішніх і зарубіжних туристів. За даними Державної служби статистики України, обсяг міжнародних туристичних прибутків зменшився з 14,2 млн осіб у 2013 році до 9,9 млн осіб у 2016 році, що становить спад на 30%. Дохід від індустрії туризму також скоротився з 1,8 млрд дол. США у 2013 році до 1,2 млрд дол. США у 2016 році, що означає зниження на 33%. Незважаючи на сприятливі показники відновлення туристичної діяльності в 2019 році, коли кількість міжнародних туристів зросла до 13,4 мільйона, а доходи

індустрії зросли до 2,6 мільярда доларів, пандемія COVID-19 суттєво ускладнила ситуацію, залишаючи туристичний сектор у важкому становищі [33].

Кількість відвідувачів Києва в 2022 році значно зменшилася, що є результатом агресивних дій російської влади проти України. До лютого 2022 року спостерігалось стабільне зростання числа іноземних та внутрішніх туристів. Однак, внаслідок російської агресії, кількість іноземних туристів, які відвідали Київ, скоротилася втричі. Протягом першого півріччя 2021 року, близько 300 тис. осіб відмовились від поїздок до столиці, і це число подальше зменшилося до 98 тис. осіб у першому півріччі 2022 року. Туристи із країн, таких як Туреччина, США, Ізраїль, Польща, Німеччина, Індія, Азербайджан, Франція та Італія, які становлять близько 60% від загальної кількості іноземних відвідувачів, також зменшуються у зв'язку з негативними обставинами. Подібно спадають і надходження коштів до місцевих бюджетів від туристичної сфери. У першому півріччі 2022 року бюджет Києва отримав лише 24,1 млн грн туристичного збору, що становить помітне зменшення порівняно з 76 млн грн за відповідний період у 2021 році. Такі низькі показники стали причиною значного ускладнення фінансової ситуації місцевого бюджету столиці до 27 вересня 2022 року [34].

Згідно даних Державного агентства розвитку туризму, маємо дані про Надходження податків від туристичної галузі в Україні за 2022 р, що являють собою важливу складову при аналізі оцінки економічного стану галузі туризму (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Надходження податків від туристичної галузі в Україні за 2022 р

Об'єкти оподаткування (класифікація видів діяльності) галузей туризму	КВЕД економічної	Надходження податків за 2022 р., тис грн	Надходження податків в 2022 р. порівняно з 2021 р, %
---	------------------	--	--

Продовження табл. 2.1

Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення	898381,44	-30,3
Діяльність туристичних операторів	167858,10	-35,2
Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання	141163,66	-57
Діяльність інших засобів тимчасового розміщення	137394,00	+45,9

Джерело: складено автором на основі [35]

Аналіз табл. 2.1 показав, що за 2022 рік до бюджету надійшло лише 1 млрд 551182 млн. грн податків від туристичної галузі, що становить 30,3% менше, ніж у 2021 році, коли податки склали 2231860 млрд. грн. Загальна кількість платників податків, які працюють у туристичній сфері, протягом року зменшилася на 17%. Це свідчить про загальний спад податкових надходжень від класифікованих видів туристичної діяльності у 2022 році. Винятком є об'єкти діяльності інших засобів тимчасового розміщування, де кількість платників зросла на 45,9%. Однак залишаючись при інших об'єктах класифікації у туристичній сфері, податкові надходження в 2022 році в порівнянні з 2021 роком скоротилися відповідно на 26,7-57%. Значна частина податкових надходжень до держбюджету за 2022 рік від готелів та схожих засобів тимчасового розміщення склала 898 млн грн, що є на 30,3 % менше, ніж у 2021 році. Маємо зростання сплаченого податку на 46% від діяльності гуртожитків та пансіонатів, які використовувалися для тимчасового прихистку людей, які вимушено покинули свої домівки через війну.

Аналіз структури надходжень до державного бюджету України у галузі туризму, важливо звернути увагу на ключові види економічної діяльності,

визначені за КВЕД, за допомогою яких можливо дослідити внесок окремих секторів туризму в загальну фінансову стійкість країни. Рис. 2.5 показує розподіл надходжень за КВЕД, що допомагає зрозуміти вагомість кожного сектору туристичної галузі в утриманні бюджету та його вплив на економічну стійкість України.

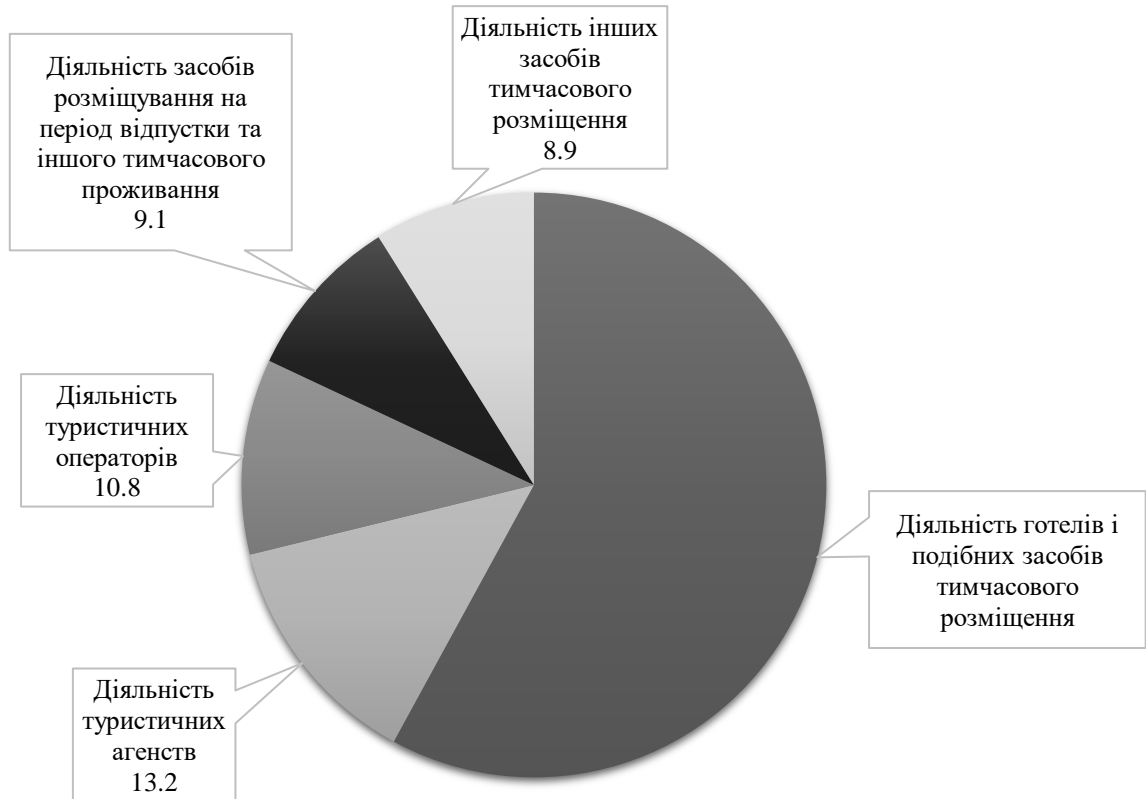

Рис. 2.5 Частка надходжень до державного бюджету України кожного КВЕД у галузі туризму, %

Джерело: сформовано автором на основі [35]

Аналіз рис. 2.5 показав, що частка податкових надходжень від діяльності дитячих таборів відпочинку, турбаз та кемпінгів скоротилася на 57% – у 2022 році сплачено 141 млн грн податку, порівняно з 328 млн грн у 2021 році. Крім того,

податкові надходження від туристичних операторів зменшилися на 35% у 2022 році, становлячи 167858 млн грн, порівняно з 259 млн грн у 2021 році. Доходи від діяльності туристичних агентств також зазнали скорочення на 27% у 2022 році, складаючи 204795 млн грн податків, порівняно з 279265 млн грн у 2021 році.

При здійсненні аналізу туристичного збору в різних областях України за 2022 рік, важливо звернути увагу на 14 областей, які перебувають або перебували в зоні бойових дій та тимчасово окупованій території. Ці області стикнулися із значними викликами та втратами у туристичній галузі через військову агресію (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Туристичний збір в деяких областях України, 2022 рік

Область, місто	Туристичний збір за 2022 р., грн	Зменшення надходження від туристичного збору в 2022 р. порівняно з 2021 р.,%
Херсонська	314 тис	-95
Луганська	418 тис	-80
Сумська	586 тис	-58
Донецька	686 тис	-83
Миколаївська	789 тис	-90
Чернігівська	1 млн 061 тис	-53
Житомирська	1 млн 709 тис	-24
Запорізька	1 млн 971 тис	-78
Харківська	3 млн 372 тис	-61
Одеська	5 млн 372 тис	-80
Київська	8 млн 727 тис	-43
Дніпропетровська	9 млн 095 тис	-15
Рівненська	1 млн 256 тис	-14
м. Київ	31 млн 474 тис	-54

Джерело: складено автором на основі [36]

За результатами аналізу табл. 2.2 визначено, що 14 областей України, які перебували або перебувають в зоні бойових дій чи тимчасово окуповані, відзначаються зменшенням доходів від туристичного збору. Наприклад, у Херсонській області спостерігається зменшення туристичного збору на 95%, у Миколаївській – на 90%, у Донецькій – на 83%, у Луганській – на 80%. Аналогічно, значний спад відбувся в Одеській (80%), Запорізькій (78%), Харківській (61%), Сумській (58%), м. Києві (54%), Чернігівській (53%), Київській (43%), та Житомирській (24%) областях. У Дніпропетровській та Рівненській областях надходження туристичного збору скоротилися на 15%. Лідером серед областей України за обсягом туристичного збору у 2022 році стала Львівщина, досягнувши 41430 млн грн, що відзначає приріст на 79% в порівнянні з 2021 роком. Столиця збільшила свій бюджет на 31474 млн грн, хоча порівняно з 2021 роком ця сума була меншою вдвічі. Також серед лідерів за сплатою туристичного збору є області Закарпатська – 19471 млн грн, Івано-Франківська – 17956 млн грн та Черкаська – 12555 млн грн.

Військові дії суттєво впливають на індустрію туризму в країні, викликаючи серйозні економічні та структурні втрати. Ефект цього впливу охоплює не тільки туристичну галузь, але й інші сектори економіки, такі як готельний бізнес, ресторанний сектор, транспорт та послуги. Економічні втрати можуть бути значними через зменшення туристичного потоку, втрату інвестицій та руйнування інфраструктури. Крім того, вплив військових дій на індустрію туризму має довгострокові наслідки, які можна відчувати протягом багатьох років після припинення бойових дій. Цей негативний вплив може виявити значний тиск на зовнішню торгівлю та баланс платіжної здатності країни, а також призвести до втрат робочих місць та погіршення соціально-економічної ситуації.

На основі проведеного аналізу визначено основні фактори впливу військової агресії на туристичну діяльність в постраждалих регіонах (рис. 2.6).

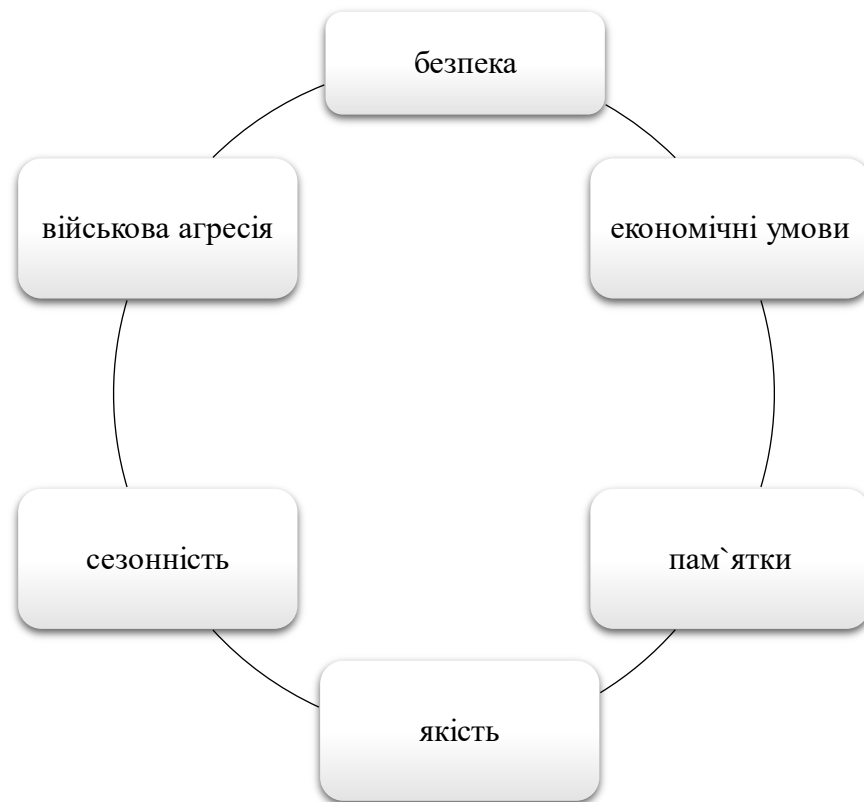

Рис. 2.6 Основні фактори впливу військової агресії на туристичну діяльність в постраждалих регіонах України

Джерело: складено автором на основі [37]

Аналіз показав, що основні фактори впливу військової агресії на туристичну діяльність в постраждалих регіонах України, є: безпека, економічні умови, пам`ятки, якість, сезонність та військова агресія.

Значення фактору безпеки являє собою важливу роль у визначенні впливу військової агресії на туристичну сферу постраждалих регіонів України. По-перше, фізичні пошкодження туристичних об'єктів, таких як історичні пам'ятки та музеї, зроблені агресором, прямо впливають на їх привабливість для подорожуючих. Збереження та відновлення цих об'єктів стає критичним чинником відновлення туристичного потенціалу. По-друге, фактор безпеки також пов'язаний із загрозами

терористичних актів у зоні бойових дій, що стає додатковою перешкодою для туристів. Сприйняття небезпеки і нестабільності може стримувати подорожі та відвідання постраждалих регіонів. По-третє, безпека туристів визначається якістю інфраструктури, яка включає дороги, аеропорти та місця розміщення. Пошкодження та відновлення цих об'єктів впливає на загальний стан безпеки для туристів у регіоні.

Аналіз фактору військової агресії виявляє значний вплив на індустрію туризму, оскільки неспокійна ситуація може стати суттєвим обмежуючим чинником для туристів, утруднюючи їх рішення щодо відвідання даної країни. Розробка та впровадження ефективних систем попередження та безпеки, включаючи інформаційні кампанії та консультації, є важливою для забезпечення безпеки та впевненості серед туристів. Отже, фактор безпеки визначається не лише фізичними факторами, але й психологічним сприйняттям безпеки та стабільності туристами. Забезпечення повноцінної безпеки включає в себе комплексні заходи, спрямовані на відновлення інфраструктури та підвищення довіри до регіонів, що потерпіли від військових дій [38].

Економічні умови в постраждалих регіонах внаслідок військової агресії стають важливим фактором, який формує обставини для розвитку туристичної галузі, і вимагають комплексних заходів для підтримки та стимулювання економічного відновлення та туристичного бізнесу. В першу чергу, зростання безробіття та зниження рівня доходів мешканців у зазначених регіонах створюють серйозні економічні труднощі для підприємств та інфраструктури, пов'язаних з туристичною галуззю. Високий рівень безробіття може впливати на попит на туристичні послуги, оскільки люди можуть бути обмежені в фінансах для відпочинку та подорожей. Зниження доходів призводить до скорочення споживчих можливостей, і, отже, зменшується попит на послуги туризму. Підприємства туристичної галузі також стикаються з ускладненими умовами отримання фінансування та інвестицій. Невизначеність та ризик пов'язаний із зонами бойових

дій знижують інтерес інвесторів, а це, в свою чергу, призводить до обмеженого розвитку та модернізації туристичної інфраструктури. Крім того, військова агресія також може впливати на валютну ситуацію та економічну стабільність в регіоні, що призводить до коливань в обмінних курсах та знецінення місцевої валюти. Це може ускладнити подорожі для іноземних туристів та зробити подорожі більш витратними [39].

Аналіз фактору пам'яток відіграє важливу роль у визначенні впливу військової агресії на туристичну діяльність в постраждалих регіонах України. Військові дії призводять до серйозного пошкодження та знищення значущих туристичних пам'яток, включаючи історичні об'єкти, пам'ятки культури та природні заповідники. Це має прямий вплив на привабливість регіонів для туристів та сприяє значному зменшенню туристичного потенціалу. Багато об'єктів культурної спадщини, які стали свідками військової агресії, потрапили під атаку агресора, що призвело до їх пошкодження чи повного знищення. Це не тільки втрата для самого регіону, але й позначається на світовому культурному спадщині.

Пошкоджені архітектурні пам'ятки, історичні місця та природні атракції втрачають свою туристичну привабливість, що призводить до зменшення інтересу до відвідування даного регіону. Крім того, ускладнення доступу та відсутність необхідної інфраструктури внаслідок бойових дій роблять реставрацію та відновлення пам'яток більш витратними та часомісткими завданнями. Відновлення та консервація туристичних пам'яток стають важливим завданням для відновлення туристичної привабливості регіону. Це вимагає значних зусиль, фінансових ресурсів та координації з боку владних структур, а також можливої участі міжнародних організацій у процесі відновлення культурної спадщини [40].

Військова агресія призводить до серйозного зниження якості туристичних послуг, що негативно впливає на задоволення потреб відвідувачів та загальний туристичний досвід. Більшість підприємств готельного та ресторанного бізнесу можуть закритися або обмежувати свою діяльність через різке зменшення

попиту на послуги внаслідок небезпеки, пов'язаної з військової агресії. Це призводить до обмеженого вибору та доступності високоякісних та різноманітних послуг для туристів. Зменшення якості послуг також пов'язане з економічною нестабільністю та зменшенням інвестицій у туристичну індустрію. Підприємства можуть витрачати менше на покращення інфраструктури, навчання персоналу та забезпечення комфортного перебування туристів.

Знижена якість туристичних послуг може включати в себе обмежений доступ до культурних та розважальних заходів, обслуговування низької якості, а також відсутність інновацій та сучасних зручностей, що робить постраждалі регіони менш привабливими для туристів та ускладнює відновлення туристичної індустрії. Розв'язання цього питання передбачає вдосконалення якості туристичних послуг через ефективне управління ресурсами та стимулювання інвестицій в галузь [41].

Аналіз фактору сезонності є суттєвим фактором впливу військової агресії на туристичну діяльність в постраждалих регіонах. Військові дії впливають на туристичний сезон, який традиційно характеризується піком попиту у певні періоди року. Сезонність ускладнюється через небезпеку та непередбачуваність ситуації в умовах військової агресії. Багато туристів віддають перевагу відпочинку у літні місяці, але саме в цей період можуть виникнути інтенсивніші бойові дії або погіршення загальної ситуації в регіоні. Збільшена небезпека та обмежена можливість доступу до певних територій у періоди пікового туристичного попиту призводять до значного зменшення числа відвідувачів. Це створює додаткові труднощі для туристичних бізнесів, які традиційно планують та орієнтують свою роботу на конкретний туристичний сезон. Сезонні коливання також можуть призвести до збільшення нерівномірності доходів та втрат туристичних підприємств, оскільки вони можуть втратити значну частину свого бізнесу у відповідності до графіка та плану роботи. Для подолання цього виклику, необхідно

розглядати можливості диверсифікації та підтримки туристичного сезону в умовах військової агресії, а також активно залучати туристів у менш інтенсивні періоди.

Військовий стан у регіоні є суттєвим чинником, який обмежує потік туристів. Такі умови створюють невизначеність та ризик для подорожуючих, що викликає серйозні обмеження в туристичному потенціалі постраждалих територій. Туристи, які обирають напрямок для подорожей, враховують рівень політичної стабільності, оскільки вони стурбовані своєю особистою безпекою та стабільністю регіонів. Політичні турбуленції можуть впливати на прийняття рішень щодо відвідування та сприйняття регіону як безпечного для туристів. Така нестабільність може також ускладнити процеси розвитку інфраструктури та інвестицій в туризм, оскільки підприємства та інвестори можуть утримуватися від вкладань у ситуації з неспокоєм.

Таким чином, фактори, що впливають на зниження туристичної активності, мають вагомий вплив на національну економіку країни. Зокрема, вирішення питань безпеки туристів, реконструкція інфраструктури та атракцій, а також підвищення якості туристичних послуг стануть визначальними для відновлення та розвитку туризму в районах, що постраждали внаслідок військових дій в Україні. Інвестування у галузь туризму не лише сприятиме економіці місцевих громад, але й сприяє загальному відновленню миру в регіональному вимірі, заохочуючи культурний обмін, підвищення взаєморозуміння та взаємодії між різними спільнотами.

2.2 Аналіз принципів циркулярної економіки

Сучасна глобальна економічна ситуація та виклики, пов'язані з екологічними проблемами, ставлять під сумнів сталий розвиток та ефективність ресурсного використання. Однією з потенційних стратегій вирішення цих питань є перехід до

циркулярної економіки, що може відігравати ключову роль у трансформації різних секторів, включаючи туризм.

Циркулярна економіка виступає як нова економічна модель, що ґрунтується на концепції повторного використання матеріалів та утримання ресурсів у стані використання протягом тривалого періоду, що розширює їхній життєвий цикл. Науковий аналіз досліджень [42] показав, що переваги цієї моделі включають утилізацію відходів, зменшення використання природних ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля, економію через замкнений виробничий цикл, впровадження сучасних інноваційних методів у споживанні та виробництві, а також створення нових робочих місць.

Циркулярна економіка, яка активно сприяє сталому розвитку та мінімізації негативного впливу на довкілля, виступає каталізатором для настання нової промислової революції. Ця нова модель економіки являє собою спрямованість на досягнення максимальної економічної ефективності у використанні ресурсів, особливо у досягненні сталого розвитку. Шляхом підвищення продуктивності процесів у ланцюгах створення вартості, циркулярна економіка сприяє зниженню неефективного споживання та раціональному використанню природних ресурсів.

Вивчення концепції циркулярної економіки розкривається через розширення сигнатури R, що є основою схеми ієрархії циркулярних стратегій (рис. 2.7). Дана концепція циркулярної економіки не лише визначає новий стандарт для сталого використання ресурсів, але також вкладає особливий акцент на інновації та диференціацію бізнес-моделей. У туризмі це може мати значущий вплив, особливо відносно зміни підходів до управління відходами, розвитку екологічно чистих видів транспорту, та впровадження технологій, що сприяють зменшенню енергоспоживання. Стратегічне впровадження цих ініціатив може стати ключовим фактором у вдосконаленні та стабілізації туристичного сектору в умовах глобальних економічних і зовнішньополітичних турбуленцій.

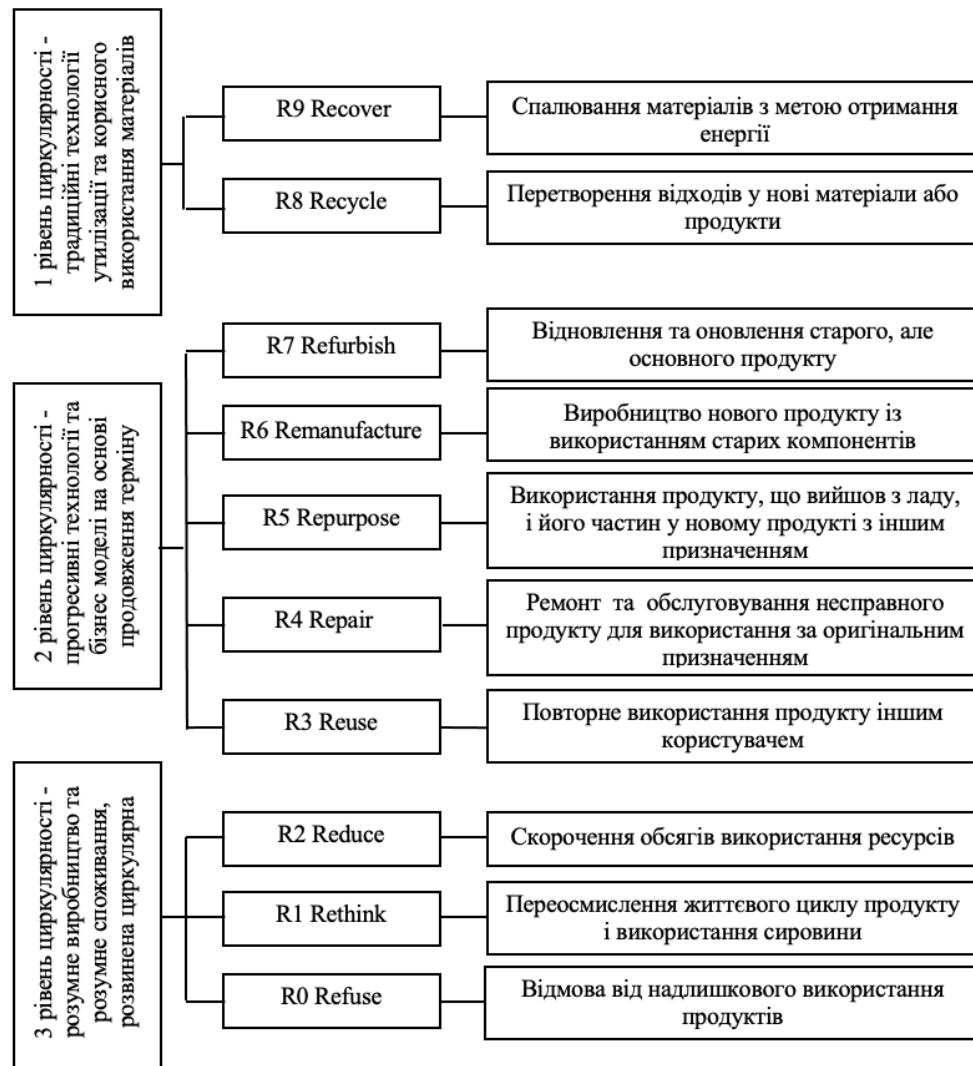

Рис. 2.7. Ієрархія принципів циркулярної економіки

Джерело: складено на основі [43]

Відповідно до аналізу рис. 2.7, маємо використання декількох R-стратегій при аналізі ієрархії управління відходами. Різні R-стратегії працюють в межах ієрархії з пріоритетом застосування різних «R»-заходів у порядку спадання пріоритету. Попри те, що всі зазначені R-стратегії мають спільні риси, відмінності виявляються у кількості стратегій циклічності, які вони підтримують. Для більш глибокого аналізу принципів циркулярної економіки слід розглянути ієрархію 9R (Refuse – Rethink – Reduce – Reuse – Repair – Refurbish – Remanufacture –

Repurpose – Recycle – Recover) циркулярних принципів, де найвища ланка ієрархії вносить найбільший внесок у циркулярну економіку.

Значення принципу відмови (англ. – Refuse) стосується стратегії активного відхилення від надмірного використання продуктів або послуг, спрямованого на зменшення виробництва відходів та споживання ресурсів. Цей принцип визначає важливість свідомого відмовлення від непотрібних або надто ресурсоемких продуктів, навіть якщо вони доступні. Впровадження принципу відмови може включати обмеження використання одноразових пластикових зазначень та інших одноразових предметів у готелях та ресторанах. Крім того, туристичні підприємства можуть активно пропагувати свідоме відмовлення від надмірних та непотрібних туристичних аксесуарів, сприяючи тим самим зменшенню відходів та негативного впливу на природне середовище. Цей принцип може також знайти втілення у створенні інформаційних кампаній для туристів, які спрямовані на підвищення їхньої свідомості щодо вибору сталих та менш витратних варіантів споживання під час подорожей. Такі заходи можуть включати в себе надання інформації про екологічно чисті альтернативи у харчуванні, проживанні та розважальних заходах, сприяючи сталому туризму та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище [44].

Аналіз принципу переосмислення (англ. – Rethink) визначає необхідність критичного аналізу та перегляду підходів до виробництва, споживання та утилізації ресурсів. Цей принцип покликаний спонукати до змін у мисленні та стратегіях, спрямованих на створення більш сталого та ефективного використання ресурсів. В рамках туристичної галузі, принцип переосмислення може виявитися у впровадженні інноваційних технологій та підходів до розвитку туристичних послуг. Туристичні підприємства можуть переглядати свої бізнес-моделі, спрямовані на зменшення відходів та енерговитрат, а також на забезпечення більшої сталості та екологічної відповідальності. Підприємства туристичної галузі можуть впроваджувати програми ефективного управління відходами, а також

активно досліджувати та впроваджувати нові технології для зменшення використання ресурсів та викидів. Промисловість гостинності може переосмислювати свої стандарти щодо використання матеріалів та енергії, щоб стати більш ефективною та екологічно збалансованою. Принцип переосмислення також може виявитися в застосуванні технологій штучного інтелекту та аналітики для покращення управління та прогнозування попиту, що сприяє оптимізації ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля.

Значення принципу зменшення (англ. – Reduce) спрямований на мінімізацію обсягів використовуваних ресурсів та виробництво менше відходів. Цей принцип прагне зменшити негативний вплив на довкілля шляхом обмеження споживання та створення продукції з меншою кількістю матеріалів. У туристичній галузі принцип зменшення може бути реалізований через впровадження ефективного управління ресурсами та розробку стратегій, спрямованих на зменшення екологічного відбитку. Наприклад, туристичні компанії можуть впроваджувати політику обмеження використання одноразових матеріалів, використовувати енергоефективні технології та вдосконалювати процеси управління відходами. Застосування принципу зменшення також може включати в себе перегляд бізнес-моделей та способів надання послуг для зменшення кількості витратних матеріалів [45]. Туристичні підприємства можуть працювати над оптимізацією ресурсів у галузі транспорту, житла та інфраструктури для забезпечення більш ефективного використання ресурсів. Одним із прикладів застосування принципу зменшення в туристичній галузі може бути переосмислення та оптимізація пакетів послуг, щоб зменшити кількість надмірних та непотрібних елементів, таких як упаковка та рекламні матеріали.

Аналіз принципу повторного використання (англ. – Reuse) передбачає вторинне використання продуктів та ресурсів, які втратили свою первісну цільність для одного користувача, але можуть слугувати іншому користувачеві без подальшого виробництва чи переробки. У сфері туризму принцип повторного

використання може бути реалізований через розробку та впровадження систем обміну та винаймання, спрямованих на подовження життєвого циклу різних товарів та послуг. Такі системи можуть включати в себе платформи обміну речами, розміщення оголошень про винаймання або обмін різноманітних туристичних об'єктів, від одягу до спорядження. Наприклад, винаймання туристичного спорядження (велосипедів, каяків, наметів тощо) може стати ефективним шляхом використання ресурсів без необхідності постійного придбання нових екземплярів [46]. Крім того, розвиток платформ для обміну туристичним спорядженням може стимулювати туристичну галузь впроваджувати більше екологічно орієнтованих практик та сприяти зменшенню відходів. Такий підхід допомагає знижувати негативний екологічний вплив туризму та сприяє створенню більш сталого та циркулярного середовища в галузі.

Принцип ремонту (англ. – Repair) покликаний підтримувати та збільшувати тривалість життя продуктів чи обладнання шляхом їх ремонту та відновлення. Цей принцип в галузі гостинності та ресторанного бізнесу може бути успішно використаний для підтримання та подовження життєвого циклу обладнання, меблів, посуду та іншого інвентарю. Наприклад, в готелях та ресторанах можуть бути створені власні майстерні або співпрацювати з професійними сервісними компаніями, спеціалізованими на ремонті обладнання для приготування їжі, кондиціонерів, освітлення та іншого обладнання. Це дозволить значно зменшити витрати на нові покупки та викидати старе обладнання. Також, ресторани та кафе можуть розглядати можливість ремонту та оновлення інтер'єру, замість його повного заміну. Використання меблів та декору вже існуючого інтер'єру після їхнього ремонту або модернізації дозволить зберегти унікальний стиль закладу та водночас заощадити ресурси. Такий підхід до управління ресурсами сприяє не тільки збереженню грошей, але й демонструє відповідальність закладу перед навколишнім середовищем та підтримує ідеї циркулярної економіки в сфері гостинності.

Значення принципу оновлення (англ. - Reuse) передбачає стратегію підтримки та подовження життєвого циклу продуктів чи обладнання шляхом їхнього оновлення та модернізації. У туристичній галузі цей принцип може бути успішно використаний для збереження та подовження експлуатаційного терміну різних туристичних об'єктів, обладнання та інфраструктури [47]. Наприклад, готелі та ресторани можуть регулярно оновлювати свій інтер'єр без необхідності повної заміни меблів та декору. Це може включати в себе ремонт та модернізацію існуючих елементів, таких як меблі, освітлення чи декоративні елементи. Створення власних служб оновлення або співпраця з фахівцями з реставрації та дизайну може значно зменшити потребу в нових закупівлях та зменшити кількість витрачених ресурсів. Такий підхід допомагає не лише зекономити ресурси, але й підтримує ідеї циркулярної економіки, сприяючи створенню більш тривалого та екологічно стійкого туристичного середовища.

Принцип ремануфактурингу (англ. – Remanufacture) може бути активно використаний в закладах гостинності для оптимізації управління ресурсами та збереження навколишнього середовища. З огляду на готельний та ресторанний бізнес, ремануфактуринг може застосовуватися до різноманітних елементів, включаючи меблі, кухонне обладнання, електроприлади, освітлення та інші інтер'єрні та експлуатаційні складові. Наприклад, в готелях може бути впроваджено програми ремануфактурингу меблів. Замість викидання застарілих чи пошкоджених меблів, їх можна відправити на ремануфактуринг, де проводитиметься розбирання, заміна елементів та покриттів, і, на завершальному етапі, меблі повертаються в експлуатацію з оновленим виглядом та технічним станом. У ресторанній сфері принцип ремануфактурингу може бути застосований до кухонного обладнання. Наприклад, ремануфактуринг промислових кухонних приладів, таких як печі, холодильники, апарати для обробки їжі, дозволить подовжити їхній термін служби та зменшити витрати на нове обладнання [48]. Це сприятиме зменшенню відходів та оптимізації використання ресурсів у

ресторанному бізнесі. Реалізація принципу ремануфактурингу в готелях та ресторанах сприяє сталому використанню ресурсів, зниженню витрат та покращенню екологічного сліду цих підприємств.

Аналіз принципу перепрофілювання (англ. – Repurpose) передбачає трансформацію та використання існуючих об'єктів чи матеріалів для нових цілей, замість їхнього викидання чи утилізації. У туристичній галузі принцип перепрофілювання може бути успішно впроваджений у відносини до тимчасових об'єктів та інфраструктури. Наприклад, після закінчення заходів або сезону готелі та курорти можуть перепрофілювати простори для проведення різноманітних подій або надавання інших послуг, таких як конференції, виставки, фестивалі тощо. Це дозволяє оптимізувати використання існуючих будівель та інфраструктури, мінімізувати витрати на нові споруди та сприяти сталому використанню ресурсів. Крім того, у ресторанній галузі принцип перепрофілювання може бути застосований до столового посуду та декору. Наприклад, ресторани можуть використовувати страви та посуд, виготовлені з екологічно чистих та відновлюваних матеріалів, які можуть пізніше слугувати в якості елементів декору чи навіть подарунків для гостей.

Принцип переробки (англ. – Recycle) спрямований на збір та подальшу обробку відходів з метою виготовлення нових продуктів чи матеріалів. Цей принцип прагне максимізувати використання ресурсів та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. У туристичній галузі принцип переробки може бути ефективно використаний в управлінні відходами, зокрема у готелях та ресторанах. Надійна система сортування та переробки відходів може дозволити вилучити велику частину вторинних матеріалів, таких як скло, пластик, папір тощо, і використовувати їх для виробництва нових продуктів чи знову внести в обіг. Наприклад, ресторани можуть впроваджувати програми переробки органічних відходів для виробництва компосту, який можна використовувати для землеробства чи озеленення. У готелях можна створити систему переробки

використаної меблі, білизни та інших матеріалів для створення нових елементів декору чи обладнання.

Аналіз принципу відновлення ресурсів (англ. – Recover) покликаний оптимізувати використання ресурсів та відновлювати їхню цінність через відновлення та повторне використання [49]. У туристичній галузі цей принцип може бути важливим для зменшення впливу на навколишнє середовище та збереження природних ресурсів. Заклади гостинності можуть впроваджувати стратегії відновлення ресурсів, спрямовані на оптимізацію використання енергії та води. Використання енергоефективних систем освітлення, опалення та кондиціонування повітря, а також впровадження технологій для збору та очищення води можуть значно зменшити витрати ресурсів та сприяти їхньому відновленню. Додатково, відновлення ресурсів може включати в себе використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячні батареї чи вітрові установки, для генерації електроенергії у готелях. Такий підхід сприяє відновленню природних ресурсів та зниженню екологічного відбитку туристичного сектора.

Таким чином, впровадження принципів циркулярної економіки в туристичній галузі може ефективно сприяти зменшенню відходів та негативного екологічного впливу. Застосування зазначених принципів сприяє створенню сталого туризму, сприяє ефективному використанню ресурсів та сприяє виникненню відповідальної та екологічно обізнаної туристичної індустрії. Такий підхід сприяє не лише збереженню природи, але й забезпечує довгострокову економічну стійкість в галузі туризму.

2.3 Вплив циркулярної економіки на туристичну галузь

В Україні туристична галузь визначається як перспективний сегмент економіки, оскільки її розвиток сприяє створенню нових робочих місць, стимулює економічний розвиток конкретних регіонів і формує позитивний туристичний

образ держави в цілому. Акцент на екологічність є сучасною стратегією в готельному господарстві України та світу, зокрема орієнтація на екологічні (зелені) практики. Ця стратегія є відображенням принципів циркулярної економіки, що ґрунтується на енергозбереженні, розвитку регенеративних екологічно чистих виробництв та утриманні обігу та споживання.

Екологічні (зелені) готелі є яскравим прикладом застосування принципів циркулярної економіки. Обов'язковою умовою для присвоєння готелю статусу «екологічний» є сертифікація незалежною, третьою, стороною або державою, на території якої він знаходиться [50]. Екологічна сертифікація – це особлива система еко-маркування для підприємств готельного господарства. Еко-маркування об'єкта готельної сфери, часто вказує на відданість його управління цінностям охорони навколишнього середовища та підвищує його привабливість для потенційних клієнтів [51].

Система екологічного маркування виступає ефективним інструментом маркетингу, сприяючи як економічному розвитку туристичного сектору, так і збереженню природного середовища. На глобальному рівні існують різноманітні організації, які розробляють та впроваджують системи екологічного управління, такі як: British Airways Holidays (BAH), Certification for Sustainable Tourism (CST), Green Globe, HAC Green Leaf, HVS Eco Services, Touristik Union International (TUI), Green Hotel, Green Key та інші [52].

На світовому готельному ринку вже з 2002 року діє міжнародна програма добровільної екологічної сертифікації підприємств готельного сектору, відома як «Green Key». Вона є одним з 5 проектів міжнародної недержавної незалежної організації «Foundation for Environmental Education». Згідно з цією ініціативою, оцінка екологічної діяльності готельних підприємств базується на 12 основних та 60 додаткових критеріях, розроблених міжнародним комітетом, що включає в себе чинники екологічного менеджменту, моніторинг використання води та енергії,

управління відходами, підвищення екологічної свідомості серед персоналу та гостей і так далі [53].

Станом на 2021 рік сертифікат «Green Key» отримали 2700 готелів, курортів і кемпінгів у 56 країнах світу. Підприємства готельного господарства України, що пройшли екологічну сертифікацію "Green key" вказані на табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Підприємства готельного господарства України, що пройшли екологічну сертифікацію "Green key"

Місце розташування	Кількість "зелених" готелів	Назва еко-готелю
м. Київ	3	Radisson Blu Hotel; Rus Accord Hotel; Баккара Арт-готель
Київська область	2	Maison Blanche (Березівка) Еко дім; Maison Blanche (Mytnitsa) Еко дім
м. Львів	3	Reikartz Dworzec Lviv; Reikartz Medievale Lviv; Дністер Прем'єр Готель
м. Миколаїв	1	Reikartz Ривер Миколаїв
м. Запоріжжя	1	Reikartz Запорізький
м. Дніпро	1	Reikartz Дніпропетровськ
м. Харків	1	Reikartz Харків
Закарпатська обл.	1	Ковчег
Автономна Республіка Крим	2	Красотель-Левант; Готель Ореанда

Джерело: побудовано на основі даних [53]

Відповідно до аналізу даних у табл. 2.3, в Україні наразі мають знак «Green Key» 15 готелів, серед яких виокремлюємо 7 особливо значущих, а саме: Radisson Blu Resort, Maison Blanche в Васильківському районі Київської області, Eco house Hotel Galera та Park Inn by Radisson Kyiv у с. Митниця, а також Troyitska Radisson Blu Hotel, Radisson Blu Hotel Podil і InterContinental в м. Київ.

Незважаючи на певне поширення отримання готелями еко-знаку Green Key, на сьогодні в Україні відсутні підприємства готельного бізнесу, що можна

повністю визнати екологічними. Важливим є врахування, що концепція екологічного готелю охоплює ряд показників, таких як раціоналізація використання води та електроенергії, впровадження програм для зменшення споживання енергії та позитивний вплив на екологічну ситуацію. Оцінку відповідності готелю екологічним критеріям проводить спеціальна організація або експертна комісія, що приймає остаточне рішення.

Екологізація готельного господарства визначає нові тенденції у сфері надання готельних послуг, спрямовуючи галузь на шлях сталого розвитку. Цей напрямок діяльності підприємств готельного бізнесу має значний вплив, принесення якого можна систематизувати за допомогою аналізу переваг і недоліків, які виокремлені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Вплив екологізації на функціонування готельного господарства: переваги та недоліки

Переваги екологізації готельного господарства	Недоліки переходу на екологізацію готельного господарства
<ul style="list-style-type: none"> Економія природних ресурсів (води, тепла, електроенергії, природного газу, тощо). 	<ul style="list-style-type: none"> Відмова від дешевих аналогів у будівництві (використання еко-матеріалів).
<ul style="list-style-type: none"> Попит екологічно усвідомлених споживачів. 	<ul style="list-style-type: none"> Використання пластикового посуду одноразового використання (багаторазові тари).
<ul style="list-style-type: none"> Конкурентоспроможність готельно-ресторанного бізнесу. 	
<ul style="list-style-type: none"> Збільшення прибутку підприємства. 	

Джерело: побудовано на основі даних [54]

Аналіз табл. 2.4 показав, що перша перевага екологізації готельного господарства, а саме економія природних ресурсів, визначає його вагоме значення у сталому розвитку та збереженні довкілля. Застосування екологічно орієнтованих методів та технологій дозволяє готелям значно зменшити споживання води, енергії

та інших природних ресурсів. Наприклад, впровадження систем ефективного водокористування, енергозберігаючих освітлювальних рішень та термомодернізація будівель може призвести до суттєвих економій. Такий підхід не лише зменшує витрати готелю на комунальні послуги, а й має позитивний вплив на екологічні показники, сприяючи збереженню водних ресурсів, зменшенню викидів в атмосферу та обмеженню використання природних газів. Ця ефективність у використанні ресурсів також підсилює концепцію економічної вигоди через зниження витрат на оплату комунальних послуг та ресурсів. З погляду економічної стійкості готельного бізнесу, економія природних ресурсів виступає як стратегічний крок, спрямований на підвищення конкурентоспроможності. Сучасні споживачі все більше враховують екологічні чинники при виборі місць для проживання, які активно застосовують енергоефективні та екологічно чисті рішення, можуть залучати екологічно свідомих клієнтів.

Відповідно до аналізу попиту екологічно усвідомлених споживачів маємо, що зростаюча свідомість споживачів стосовно екологічних питань має значний вплив на вибір готелів [55]. Сучасні туристи все більше враховують екологічні чинники під час планування своїх подорожей та вибору місць для проживання. Готельний бізнес, що активно впроваджує екологічні ініціативи, такі як використання еко-матеріалів у будівництві, уникання одноразового пластикового посуду та використання сертифікованих замінників побутової хімії, можуть привертати цільову аудиторію – споживачів, які прагнуть підтримувати екологічно відповідальні підприємства. Попит екологічно усвідомлених споживачів може бути важливим фактором для готельного бізнесу при визначенні їхньої конкурентоспроможності на ринку. Такі готелі можуть мати перевагу у залученні клієнтів, які обирають сталі та екологічно чисті варіанти проживання. Екологізація готельного бізнесу для задоволення попиту екологічно усвідомлених споживачів може сприяти створенню позитивного іміджу готелю, що відображається в

підвищенні популярності серед сучасних туристів [56]. Отже, попит таких споживачів може визначати успіх екологізаційних зусиль готельного бізнесу, покликаною задовольняти потреби екологічно обізнаних туристів та створювати сталу аудиторію для готельного бізнесу.

Конкурентоспроможність готельно-ресторанного бізнесу в умовах екологізації готельного господарства визначається значущим впливом на позиції підприємств у конкурентному середовищі. Зростання свідомості про екологію у сучасних споживачів призводить до змін в їхніх уподобаннях і виборах, що найбільше відчутно у сфері готельно-ресторанного обслуговування [56]. Готельний та ресторанний бізнес, що активно впроваджують практики екологізації, можуть використовувати це як стратегічну конкурентну перевагу. Наприклад, вони можуть пропонувати своїм гостям екологічно чисті продукти, використовувати екологічно безпечні матеріали у будівництві та побуті, а також реалізовувати енергоефективні технології. Споживачі, що надають перевагу екологічно відповідальним брендам, можуть обирати готелі, які активно демонструють свою згуртованість з питань екології та сталого розвитку. Це може визначати вибір споживача при бронюванні готелю та впливати на його враження від перебування. Збільшення конкурентоспроможності може стати результатом не лише залучення екологічно свідомих клієнтів, але й зменшення витрат на енергопостачання, оптимізація використання ресурсів та вирішення екологічних проблем.

Збільшення прибутку підприємства з огляду на екологізацію готельного господарства визначається можливістю покращення фінансових показників підприємства через впровадження екологічно ефективних практик. Перехід до сталого та екологічно відповідального готельного бізнесу може призвести до збільшення прибутку завдяки кільком важливим чинникам. По-перше, ефективне використання енергії, води та інших ресурсів дозволяє значно знизити витрати на їхнє споживання. Зменшення енерговитрат та оптимізація використання ресурсів

може призвести до значного зменшення експлуатаційних витрат готельного бізнесу. По-друге, збільшення попиту на екологічно чисті готелі зі сторони свідомих споживачів може призвести до зростання обсягу бронювань. Гості, які цінують сталість та екологічну відповідальність, готові платити більше за послуги екологізованих готелів. По-третє, готелі, які використовують альтернативні джерела енергії та реалізують екологічні практики, можуть отримати підтримку від урядових програм та ініціатив, що спрямовані на стимулювання сталого розвитку та захист довкілля. Це може включати податкові пільги, субсидії або інші фінансові пільги [57]. Отже, екологічна ефективність готельного бізнесу може визначати не лише його стійкість до зовнішніх екологічних викликів, але й позитивно впливати на фінансовий стан підприємства, сприяючи збільшенню прибутку.

Переход до екологічно зорієнтованого будівництва та відмова від дешевих аналогів також може зумовити певні негативні наслідки для готельно-ресторанної сфери. Відмова від дешевих аналогів та використання екологічних матеріалів у будівництві може призвести до значного збільшення вартості будівельних проектів. Еко-матеріали, хоча і відповідають вимогам сталості та екологічної безпеки, часто є вищими за ціною порівняно з традиційними аналогами. Це може призвести до серйозного зростання витрат на будівництво та реконструкцію готельних об'єктів. При переході до використання еко-матеріалів, готельно-ресторанний бізнес також може стикатися з труднощами у виборі підходящих альтернатив та їхньою постійною доступністю [58]. Це може вимагати додаткових досліджень та інвестицій у джерела постачання екологічних матеріалів. Узагальнюючи, відмова від дешевих аналогів та використання екологічних матеріалів може вплинути на фінансову обтяжливість готельно-ресторанного бізнесу та вимагати додаткових ресурсів для здійснення переходу на екологічно чисті будівельні рішення.

Використання одноразового пластикового посуду є негативним чинником переходу готельно-ресторанного бізнесу на шлях екологізації. По-перше, використання одноразового пластикового посуду призводить до значного навантаження на навколишнє середовище через підвищення об'єму пластикових відходів. Пластик є матеріалом, який розкладається дуже повільно та може залишатися в природі сотні років, негативно впливаючи на екосистеми. По-друге, з економічної точки зору, використання одноразового посуду може бути вигідним з погляду витрат на миття та обслуговування. Однак при переході на багаторазову тару або альтернативні екологічно чисті матеріали може виникнути додаткове фінансове навантаження. Отже, використання одноразового пластикового посуду може супроводжуватися негативним впливом на навколишнє середовище, а також може вимагати фінансових зусиль для переходу на більш екологічно чисті альтернативи.

При здійсненні аналізу переваг та недоліки переходу підприємств до використання екологічно чистого продукту, маємо, що при правильному проведенні екологізації готельно-ресторанної галузі можна досягти економії коштів. Процес екологізації має бути поетапним, з впровадженням невеликих ініціатив, що вже є значущим внеском у збереження ресурсів нашої планети.

Вплив закладів готельно-ресторанної інфраструктури на довкілля є комплексним, як на локальному (в межах окремих місць та туристичних центрів), так і на глобальному рівнях. Всі прояви цього впливу на місцевому рівні можна згрупувати в кілька ключових наслідків, таких як модифікації в первинному середовищі, втрата естетичної привабливості природи, інтенсивне використання природних ресурсів, погіршення стану ґрунтів, зміни в водних екосистемах та вплив на склад атмосферного повітря [59].

На глобальному рівні діяльність готельно-ресторанних закладів безпосередньо пов'язана із світовими екологічними проблемами, такими як глобальні зміни клімату, руйнування озонового шару, зменшення біорізноманіття

та вимирання окремих видів. Досвід розвинених країн свідчить про те, що стратегії та механізми обмеження негативного впливу готельно-ресторанного сектора на довкілля є досяжними та ефективними. Останні десятиріччя свідчать про розробку програм, спрямованих на гармонізацію відносин із природним середовищем. Ці програми передбачають обмеження нового туристичного будівництва, активне використання місцевих ночівельень та просування екологічних транспортних засобів, а також підвищення екологічної свідомості туристів та місцевого населення.

Нажаль, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії на територію України змусило готельний та ресторанный бізнес переглянути свій стратегічний підхід до надання послуг. В сучасних умовах основний акцент зроблено на забезпеченні безпеки та дотриманні гігієнічних стандартів, оскільки це стало важливим фактором при прийнятті рішень щодо бронювання для багатьох клієнтів, які намагаються мінімізувати ризики, пов'язані з подорожами, особливо в умовах військової агресії. Також варто відзначити, що безконтактні платежі, набуваючи популярності в останні роки, стали не тільки показником сучасних технологій в готельній індустрії, але й засобом ефективного вирішення проблем безпеки та зручності для клієнтів, що було особливо актуально в умовах пандемії коронавірусу [60].

З розвитком еко-готельної індустрії в Україні пов'язана певна невизначеність через вплив пандемії, фінансової кризи та безпосередньої участі військових дій. Згідно з даними експертів [61], багато готелів на сході країни зменшили свою активність або закрилися повністю, існуючі готелі переорієнтувалися на надання притулку для переміщених осіб. Отже, готельна індустрія України потребує переосмислення та реконструкції. У таких умовах стратегія розвитку еко-готелів повинна бути спрямована не лише на комфорт та безпеку, але й відповідати екологічним стандартам. Проєктування роботи готелів повинно враховувати викиди в навколишнє середовище, забезпечуючи відповідні місця для клієнтів у

відповідності з екологічними стандартами. Розбудова готельних мереж сприяє виникненню сучасних сервісів, що, в свою чергу, сприяють підвищенню ефективності управління готелями та привертають інвестиції з інших галузей економіки. Урахування всіх складових у процесі проєктування готелю і впровадження нових послуг дозволить зайняти конкурентоспроможні позиції на ринку.

Таким чином, дослідження впливу циркулярної економіки на туристичну галузь свідчить про важливість цього підходу для трансформації та вдосконалення туристичного сектору. Застосування циркулярних принципів, на прикладі розглянутих екологічних (зелених) готелей, дозволяє не тільки зменшити екологічний слід туризму, але й створити стабільну та інноваційну платформу для його подальшого розвитку. Перехід до циркулярної економіки сприяє раціональному використанню ресурсів, зменшенню відходів та появі нових, стійких туристичних практик.

Висновок до розділу 2

Аналіз оцінки економічного стану галузі туризму показав, що туристична галузь, яка є важливим джерелом доходу для багатьох країн, зазнає викликів у зв'язку з пандемією COVID-19 та геополітичними турбуленціями, зокрема вторгненням росії на територію України. Ці обставини мають суттєвий вплив на туристичну активність та стабільність галузі в Україні. Оцінка економічного стану туризму стає невід'ємною частиною стратегій відновлення та адаптації до змін у світовому середовищі. Тривала стійкість та реакція на виклики стануть визначальними для подолання труднощів та забезпечення розвитку туристичного сектору в майбутньому.

Відповідно до аналізу принципів циркулярної економіки, маємо впровадження принципів циркулярної економіки в туристичній галузі, що визначає

її перехід до більш сталого та ефективного способу функціонування. Зменшення відходів та негативного екологічного впливу є важливими вигодами цього підходу. Циркулярна економіка сприяє створенню умов для розвитку сталого туризму, забезпечуючи ефективне використання ресурсів та виникнення відповідальної та екологічно обізнаної туристичної індустрії. Такий стратегічний підхід не лише сприяє збереженню природи, а й створює фундамент для довгострокової економічної стійкості в галузі туризму.

Аналіз впливу циркулярної економіки на туристичну галузь вказує на ключову роль цього підходу у реформуванні та оптимізації сучасного туристичного сектору. Застосування циркулярних принципів дозволяє не лише зменшити негативний вплив туризму на довкілля, а й створити стійкіше та інноваційне середовище для розвитку. Зокрема, перехід до циркулярної економіки допомагає вдосконалити управління ресурсами, зменшити відходи, стимулювати використання відновлювальних джерел енергії та сприяє виникненню нових, більш стійких туристичних практик. Отже, циркулярна економіка виступає не лише як важливий фактор у забезпеченні екологічної стійкості туристичного сектору, але й як важливий елемент його конкурентоспроможності та довгострокового розвитку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1 Основні напрямки розвитку туризму в Україні

Сучасний етап розвитку туризму в Україні визначений складними викликами, спричиненими повномасштабним вторгненням росії на територію України. Ці події виявилися майже руйнівним для туристичної галузі, породжуючи важливі проблеми, такі як обмеження повітряного простору, фінансові труднощі в галузевих розрахунках та нестабільна ситуація з безпекою туристів. В умовах нестабільності, важливо не лише зберігати функціонування туристичного сектору, але й активно взаємодіяти з новими умовами, щоб сприяти розвитку галузі. Стратегічне завдання полягає в розробці та реалізації інноваційних рішень, що дозволять адаптуватися до викликів та забезпечити стабільну основу для подальшого прогресу.

При здійсненні аналізу поточного стану та перспектив розвитку туристичної індустрії в Україні, важливим є проведення SWOT-аналізу для визначення внутрішніх і зовнішніх чинників, включаючи слабкі та сильні сторони, можливості та загрози, що допомагає зрозуміти основні напрямки, які слід враховувати в стратегічному плануванні та розвитку туризму в Україні (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз туристичної галузі України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • розмаїття ландшафту, помірний клімат (субтропічний – південна частина), який комфортний для туристів; • вдале геополітичне й географічне розташування, що сприяє збільшенню іноземних туристів; 	<ul style="list-style-type: none"> • військові дії в Україні; • відносно висока вартість обслуговування; • знищення інфраструктури сфер туризму, культури й релігії; • недостатньо розвинена ринкова інфраструктура й неякісна дорога; • нестабільність рівня обслуговування;

Продовження табл. 3.1

<ul style="list-style-type: none"> • велика культурна спадщина й багата історія; • особливий рекреаційний потенціал; • наявні ресурси для створення оздоровчих приміщень і комплексів; • наявні стратегічні програми для розвитку кожної області. 	<ul style="list-style-type: none"> • неефективність політики держави у сфері туризму; • не всі готелі надають послуги, які відповідають світовим стандартам; • відсутній сформований цілісний бренд України.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • освоїти й створити новітні рекреаційні території; • освоїти нові види туризму; • відновлювати й розвивати туристичні інфраструктури; • розширити й підвищити якість надання послуг; • сформувати позитивний імідж країни як безпечної й стабільної. 	<ul style="list-style-type: none"> • можливе підвищення цін, що стосується відпочинку; • нестабільність політичної й економічної ситуації; • збільшення на ринку туристичної галузі конкуренції; • невідповідність й недосконалість світовим стандартам законодавства; • нестабільність воєнних дій на території України; • активний розвиток туризму закордоном, що розташовані біля країни.

Джерело: побудовано на основі [62]

Представлений SWOT-аналіз (табл. 3.1) показав, що туристична галузь України має значний потенціал для розвитку, особливо за умови використання розмаїття ландшафту, сприятливого географічного положення та культурної спадщини. Проте, невирішені питання, такі як військова агресія, високі витрати та нестабільність обслуговування, визначають суттєві виклики для галузі. Зокрема, важливо зосередитися на покращенні інфраструктури, підвищенні якості послуг та виробленні сприятливого іміджу країни, щоб забезпечити стійкий та конкурентоспроможний розвиток туризму в Україні в умовах глобальних та внутрішніх викликів.

З метою послідовного відновлення туристичної галузі в умовах військових дій виявляється доцільним реалізувати деякі стратегічні заходи [63]. По-перше, важливим є забезпечення фінансової стабільності туристичних операторів та агентств шляхом надання фінансової підтримки. По-друге, активізація розвитку територіальних туристичних потоків сприятиме стимулюванню процесів відновлення в даній галузі. По-третє, впровадження галузевої оптимізації має на меті забезпечити ефективне функціонування туристичного сектору. По-четверте, удосконалення маркетингової політики суб'єктів туристичної індустрії через створення національної туристичної маркетингової організації та відповідних підрозділів виявляється доцільним заходом. Нарешті, підтримка секторального вдосконалення туристичної індустрії передбачає впровадження різноманітних заходів та програм.

Нами проаналізований плану проекту відновлення України на період 2023–2025 роки [64], відповідно до якого було виділено основні пріоритети в туристичній індустрії, а саме: 1) розробка стратегії розвитку національного туризму з урахуванням міжнародного досвіду та євроінтеграції; 2) створення ефективної системи управління індустрією туризму на державному та регіональному рівнях через національну систему і систему співфінансування суб'єктів туристичної індустрії; 3) розвиток механізмів фінансування туристичної індустрії за рахунок туристичних фондів та інструментів залучення інвестицій; 4) створення цільових туристичних фондів на місцевому рівні, які спрямовуватимуть туристичні податки; 5) створення «Маршрутів пам'яті війни»; 6) подача заявки до Виконавчої ради Всесвітньої туристичної організації (UNWTO); 7) подання заявки на проведення Європейської конференції Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) в Україні; 8) програма розвитку туристичної інфраструктури в національних природних парках України; 9) створення та впровадження єдиного туристичного реєстру відповідно до змін Закону України «Про туризм»; 10) просування туристичних проєктів; 11) створення регіональних програм розвитку

туризму, підкріплених місцевими цільовими фондами розвитку туризму; 11) створення нових якісних освітніх програм у сфері туристичної індустрії; 12) розробка програм підтримки відновлення туристичної інфраструктури в Україні; 13) створення конкурентоспроможних туристичних продуктів через тісну співпрацю держави, органів місцевого самоврядування та бізнесу (інфраструктура + контент + комунікація); 14) реалізація стратегій просування туристичних продуктів та заходів на міжнародному рівні; 15) розбудова мережі туристично-інформаційних центрів.

Для України, що має великий туристичний потенціал, розвиток туристичної галузі є необхідним стратегічним напрямом, спрямованим на досягнення взаємозв'язаного та гармонійного розвитку територій з урахуванням природних умов та раціонального використання природних ресурсів. Цей процес може бути забезпечений за рахунок реалізації комплексу заходів, спрямованих на розвиток і оптимізацію туристичного сектору.

Збільшення кількості туристів, зокрема іноземців, що обирають Україну для подорожей, виступає важливим елементом першочергового заходу. Це відкриває можливості для розширення потоків валютних надходжень, а також визначає динаміку валового внутрішнього продукту, де туризм стає значущою структурною складовою. Крім того, збільшення обсягу наданих туристичних послуг та створення нових робочих місць у туризмі та суміжних галузях розглядається як додатковий фактор економічного зростання та диверсифікації економіки, що зумовлює важливість стабільного соціального розвитку, зменшення безробіття та покращення якості життя.

Створення сприятливих умов для розвитку туристичної інфраструктури та навколишньої інфраструктури туристичного сектору є наступним етапом, який сприяє залученню інвестицій та підтримці інновацій у галузі. Збільшення доходів суб'єктів туристичної діяльності на всіх рівнях виступає стратегічною метою, що забезпечує стабільність та високу ефективність галузі. Це передбачає підвищення

ефективності управління місцевим туризмом та впровадження сучасних методів управлінської практики. Залучення та підтримка туристичних інновацій та розвиток ділового туризму стають п'ятим заходом, спрямованим на максимізацію економічного внеску галузі, що визначає значущість малого та середнього підприємництва у сфері туризму, зокрема у забезпеченні конкурентоспроможності та вдосконаленні процесів. Підвищення обізнаності потенційних туристів стосовно місцевих туристичних привабливостей та загальної туристичної привабливості України виступає як важливий чинник стратегії. Цей захід передбачає впровадження маркетингових стратегій, що визначають унікальність та конкурентоспроможність туристичного продукту. Інструменти брендування, цифрові технології та інноваційні методи комунікацій стають важливими засобами досягнення цієї мети. Крім того, необхідно активно працювати над покращенням іміджу України, що включає в себе розробку та впровадження стратегічних комунікаційних кампаній, спрямованих на формування позитивного сприйняття [65]. Спрямованість на створення умов для надання туристичних послуг особам з обмеженими фізичними можливостями визначається як стратегічна необхідність та складова соціальної відповідальності галузі. Цей захід включає в себе адаптацію туристичної інфраструктури для забезпечення доступності та комфорту для всіх категорій туристів. Також, це може передбачати розробку спеціалізованих турпродуктів та партнерство з організаціями, які займаються питаннями інклюзивності. Урахування вад зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших особливостей маломобільних груп населення визначається як інноваційний підхід до розвитку туризму. Забезпечення безбар'єрного доступу та впровадження технологічних рішень, які полегшують переміщення та комунікацію для цих груп, може стати кроком до створення ще більш інклюзивного та доступного туристичного середовища.

Відновлення туристичної галузі в Україні є складним процесом, який необхідно керувати стратегічно з метою максимально ефективного використання

туристичного потенціалу країни. Впровадження нових ініціатив та привертання міжнародних інвестицій розглядається як стратегічний крок для досягнення гармонійного та збалансованого розвитку територій. Пріоритетними напрямками післявоєнного відновлення, є: меморіальний, військово-патріотичний, військово-історичний, лікувально-оздоровчий, психологічний, діловий, освітній, спортивний та екотуризм [66]. Це відкриває широкі можливості для реалізації різноманітних проектів та привертання різнорідних категорій туристів.

Повномасштабне вторгнення росії на території України розглядається як надзвичайна ситуація в історії сучасної Європи. Задля вирішення даної проблеми важливо звернутися до позитивного досвіду країн, які успішно відновлювалися та залучали туристів після значних конфліктів. З огляду на це, часто згадують Хорватію, яка змогла розвинутися у особливо популярний регіон після війни [67], або Ізраїль, який успішно відновив свою індустрію туризму після постійних конфліктів з Палестиною [68]. Наприклад, Хорватія у напрямку розвитку індустрії туризму працювала над вдосконаленням та розвитком довгострокових капітальних фондів, які використовувалися безпосередньо для реінвестування доходів від туризму і залучення нових інвестицій. Політика Хорватії передбачала повернення щонайменше 50% податкових надходжень від туризму назад в розвиток туристичної індустрії [69]. Стабільний потік інвестицій та розумне використання туристичних прибутків сприяли значущому економічному зростанню. Ураховуючи ці фактори, висвітлюється необхідність вивчення та адаптації передового досвіду, врахування унікальних особливостей України та впровадження ефективних стратегій для сприяння стабільному розвитку туристичної індустрії під час відновлення після війни.

Таким чином, відновлення туристичної галузі в Україні визначається як важливий елемент стратегії, де активне використання та просування туристичного потенціалу стає важливим елементом. Здійснення нових ініціатив та привертання міжнародних інвестицій визначаються як стратегічні кроки для досягнення

економічного відновлення. Реалізація цих заходів, враховуючи природні ресурси та унікальні особливості України, може сприяти не лише відновленню туризму, але й створенню стабільного економічного зростання через розвиток суміжних галузей. Урахування досвіду успішних країн, зокрема Хорватії, може слугувати важливим вихідним чинником для розбудови ефективної стратегії відновлення та розвитку туристичного сектору.

3.2 Шляхи оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі

В сучасних умовах розвитку туристичної галузі, де увага про екологічної стійкості та раціонального використання ресурсів стають необхідністю, туристична індустрія визначається як складний економічний сектор, який, зіткнувшись із викликами сучасності, розглядає інноваційні підходи до управління своїм економічним потенціалом. Зокрема, відзначаючи стратегічним напрямом свого розвитку впровадження циркулярної економіки, туристична індустрія намагається вирішити актуальні завдання щодо сталого використання ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Особлива увага в процесі дослідження приділяється саме готельно-ресторанній сфері, зокрема створення та забезпечення функціонування еко-готелів. Еко-готелі, як необхідний компонент туристичної інфраструктури, володіють великим потенціалом для реалізації циркулярної економіки через вдосконалення систем управління відходами, використання відновлюваних джерел енергії, та стимулювання локального виробництва, а також участі місцевого населення в економічному процесі. Ефективне впровадження циркулярної економіки в туристичній галузі, зокрема у сегменті еко-готелів, може стати ключовим інструментом для досягнення екологічної стійкості та економічної ефективності в стратегічно важливому секторі економіки [70]. У свою чергу, вирішення

поставлених викликів та завдань вимагає комплексного підходу та системної інтеграції циркулярних принципів у туристичному бізнесі.

На основі аналізу оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі, було розглянуто можливість впровадження елементів екологічного менеджменту з метою приближення готельного бізнесу України до відповідних стандартів еко-готелю. З огляду на це, пропонується вирішення питань сталого використання ресурсів та зменшення негативного впливу готельного сектору на навколишнє середовище, що передбачає такі заходи, як [71]:

- заміна звичайних ламп на енергозберігаючі дозволяє не лише знизити використання енергії, але й призводить до зменшення рівня забруднення навколишнього середовища;
- вимкнення електроприладів з розетки дозволяє економити до 40 Вт електроенергії за 24 години, що відіграє важливу роль у збереженні природного середовища. Крім того, це сприяє зменшенню навантаження на енергосистеми країни, що особливо важливо з огляду на збалансовану енергетичну політику;
- переробка скляних виробів зменшує ступінь забруднення повітря на 20% та рівень забруднення води вдвічі. Цей екологічний підхід сприяє покращенню якості навколишнього середовища та збереженню природних ресурсів;
- впровадження експлуатації машин із альтернативними моторами на території готельного підприємства сприяє раціональному використанню енергії та редукції викидів. Цей захід сприяє підтримці сталого розвитку та зменшенню впливу готельного бізнесу на навколишнє середовище.

Особливої уваги в процесі оптимізації ресурсів для готельного бізнесу потребує питання раціонального використання води та газу. Зменшення водоспоживання стає актуальним завданням, в той час як ефективна економія газу може призвести до його зменшення використання вдвічі. Окрім цього, як перспективний напрямок, пропонується використання сонячної енергії в межах готелів для задоволення їхніх власних потреб та обробки відходів води, яка потім

може повертатися у систему водопостачання. Встановлення сонячних панелей на даху готелів стає доцільним кроком для оптимізації процесів, забезпечуючи теплову енергію для обігріву води. Додатковим кроком у напрямку сталого розвитку може бути встановлення вітряків для вироблення електроенергії, необхідної для ефективної роботи. Як додатковий захід, пропонується використовувати вікна з переробленого скла та меблі з вторинних матеріалів, враховуючи використання лише натуральних компонентів. Важливим екологічним чинником є сортування та утилізація всіх побутових відходів, включаючи переробку харчових відходів на біологічне паливо. Загалом, удосконалення готельного господарства має здійснюватися з урахуванням всіх екологічних факторів навколишнього середовища.

Для захисту навколишнього середовища від забруднення та заощадження необновлюваних ресурсів, важливо формувати культуру безвідходного виробництва та споживання, що можна досягти шляхом [72]:

- переосмислення побутових звичок та виробничих процесів: Впровадження екологічно відповідальних підходів у щоденне життя та виробництво. Свідоме вибирання екологічно чистих альтернатив у побуті та бізнесі;
- створення товарів та послуг з безвідходним життєвим циклом: Проектування продукції з урахуванням можливості повторного використання чи вторинної переробки;
- скорочення надмірного споживання: Популяризація концепції мінімалізму та розсудливого вибору товарів і послуг;
- повторне та спільне використання товарів та ресурсів: Стимулювання культури обміну та вторинного використання предметів;
- вторинна переробка відходів: Систематична переробка відходів з метою зменшення кількості відходів, що потрапляють на сміття;

- упровадження системи сортування та утилізації: Розміщення спеціальних контейнерів для різних видів відходів та укладання угод з підприємствами щодо їх вивезення та утилізації.

Дані заходи сприятимуть формуванню екологічно свідомої практики у готельному бізнесі та допоможуть підняти статус готелю як екологічно відповідального, наближаючись до звання "екологічного готелю". Важливо враховувати, що саме зміни в споживчому підході та виробництві допоможуть реально оберігати природу.

На фоні впровадження екологічно відповідальних практик у готельному бізнесі, важливим етапом є оцінка екологічної безпеки та ідентифікація екологічних ризиків, які можуть виникнути у готелях. З огляду на це, важливо розглянути фактори, що впливають на екологічну безпеку готельного сектору [73]:

- управління відходами: реалізація системи роздільного збору сміття та впровадження програми переробки. Стимулювання багаторазового використання матеріалів у готельному середовищі.
- ефективне споживання електроенергії: впровадження системи автоматизованого вимикання світла в неактивних зонах готелю та використання ергономічних, енергоефективних електроприладів. Застосування датчиків руху для оптимізації використання електроенергії.
- раціональне водоспоживання: використання технологій для моніторингу та контролю витрати води. Впровадження ефективних систем фільтрації та рециркуляції для мінімізації витрати води.
- використання нетоксичних будівельних матеріалів: впровадження стратегій вибору матеріалів, які не шкодять довкіллю та забезпечують довгострокову експлуатацію будівель. Застосування екологічно безпечних будівельних стандартів.

- мінімізація негативного впливу за допомогою професійної побутової хімії: залучення спеціалізованої професійної побутової хімії з метою мінімізації впливу на навколишнє середовище та збереження якості обслуговування.

Враховуючи вищевказані фактори, важливим етапом є своєчасна та повна оцінка екологічних ризиків готельної сфери. Це дозволяє розробляти та впроваджувати стратегії екологічної безпеки, що є необхідним елементом ефективного управління готельним бізнесом в умовах сталого розвитку.

Основні економічні вигоди від зменшення та відсутності негативного впливу на довкілля визначаються перевагами та додатковими можливостями, пов'язаними з подібною діяльністю, а саме: можливість привертати спонсорів, що забезпечує додаткові ресурси для отримання переваг та пільг при вкладеннях у екологічні ініціативи готелю; надає додаткові підстави для співпраці з органами місцевої влади та додержання державного екологічного законодавства, що сприяє утвердженню відносин в екологічній громадськості та виникає потенціал для залучення клієнтів та підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, що підкреслюють екологічну відповідальність. Слід також зазначити можливість зацікавити міжнародні організації та громадськість, в можливості приєднатися до міжнародних екологічних спілок підприємців, що додає статусу та ресурсів підприємств. Додатково, це створює можливість для розширення позицій підприємства на міжнародних товарних та економічних ринках, відкриваючи нові перспективи для розвитку бізнесу. На додаток, проведення навчання персоналу, що розуміє та підтримує екологічні цінності організації, стає стратегічною ініціативою, сприяючи збереженню екологічного капіталу та підвищенню внутрішньої ефективності.

Ефективна діяльність в еко-готельному бізнесі обумовлена вирішенням конкретних завдань у визначеному проблемному полі. Серед ключових напрямків роботи можна виділити [74]:

- аналіз та вибір цільових сегментів ринку: здійснення детального аналізу ринку для визначення найбільш перспективних цільових сегментів для еко-готелю та розробка стратегії, що орієнтована на вибрані цільові сегменти;
- розвиток та впровадження екологічного стилю: розробка концепції та впровадження екологічного стилю в інтер'єрах та екстер'єрах готелів та ресторанів; правильне використання екологічних матеріалів та технологій;
- створення програми позиціонування: розробка чіткої та конкурентоспроможної програми позиціонування для еко-готелю; врахування вимог ринку та підкреслення унікальних характеристик готелю;
- інформування через рекламу та засобами масової інформації: проведення рекламних кампаній для інформування споживачів про унікальність та екологічні плюси еко-готелю та ресторану; співпраця з засобами масової інформації для максимального охоплення цільової аудиторії.
- формування та коригування позитивного іміджу: розробка пропозицій щодо формування та підтримання позитивного іміджу еко-готелю в свідомості споживачів, а також постійне коригування стратегії на основі змін в уявленнях та потребах цільової аудиторії.

Ці кроки дозволять ефективно впроваджувати екологічні підходи в готельному бізнесі та забезпечити високий рівень конкурентоспроможності, дотримуючись етичних та екологічних стандартів. Переорієнтація існуючих готельних підприємств на екологічні принципи спрямована на вирішення кількох стратегічних завдань. По-перше, впровадження екологічних ініціатив на рівні підприємства допомагає забезпечити більш раціональне використання ресурсів, що сприяє економії енергії та води, а також зменшенню викидів в атмосферу. Це в свою чергу може призвести до покращення економічних показників готелю, адже сталість ведення бізнесу відповідає сучасним трендам та вимогам споживачів. Водночас, такий підхід готельного бізнесу сприяє розвитку туристичного кластера та формуванню екологічної інфраструктури в регіоні. Це стимулює місцевий

розвиток та збільшує привабливість регіону для туристів, що може мати позитивний вплив на економіку та спільність. Отже, перехід до еко-готельного бізнесу виступає не лише як стратегічний хід для окремого підприємства, але й як спосіб сприяти сталому розвитку регіона.

Другий чинник полягає в впливі на суспільство та ринок. Здійснення екологічних ініціатив готельного бізнесу сприяє популяризації "зеленого" способу життя, впливаючи на свідомість та поведінку гостей та місцевого населення. Це може викликати позитивні зміни в споживчому підході та стимулювати попит на екологічні продукти та послуги. Все це сприяє формуванню ринку екологічних інновацій та позначає важливий крок у напрямку сталого способу життя для суспільства в цілому. Таким чином, існує попит на впровадження екологічних заходів у готельному сервісі, проте існують розбіжності у розумінні концепції "екологічно спрямованих засобів розміщення". З огляду на відсутність чітких нормативних актів у цьому відношенні, наявність відповідних рекомендацій для еко-готелів стає надзвичайно важливою. Ці рекомендації мають враховувати екологічні фактори та визначати значення термінів, пов'язаних із "екологічною спрямованістю" у готельному бізнесі.

Використання принципів екологічного менеджменту та врахування нормативно-правових актів, таких як стандарти ISO 1400, можуть слугувати основою для створення конкретних рекомендацій для готельно-ресторанного бізнесу. В умовах коли багато організацій впроваджують екологічні програми на добровільній основі, важливо мати чіткі настанови, що можуть визначити стандарти для екологічно орієнтованого бізнесу. Переваги для бізнесу, що вибрали еко-підхід, включають збереження природних ресурсів, економію енергії та води, привабливість для клієнтів, які цінують екологічну відповідальність, та ринкове позиціонування як сталого готелю. При цьому екологічна ініціатива може стати додатковим стимулом для приваблення нових клієнтів та реклами бізнесу, сприяючи позитивному іміджу та репутації бренду.

Удосконалення готельного сервісу в напрямку екологічної спрямованості, як і будь-яка інновація, не лише приносить переваги, але й супроводжується викликами для засновників еко-готелів. Створення таких закладів вимагає додаткових витрат на етапі проектування та будівництва, оскільки впровадження екологічних інновацій передбачає значні фінансові вкладення та збільшення термінів окупності проекту. Відмова від деяких послуг та використання специфічних матеріалів в обробці інтер'єрів може вплинути на попит серед певних груп клієнтів, наприклад, відсутність номерів для курців чи обмеження напору води. Незважаючи на ці виклики, еко-готелі вважаються перспективними, сприяючи збереженню природного середовища та формуванню екологічної свідомості в суспільстві. Міжнародний досвід країн свідчить, що стратегії та механізми обмеження шкідливих впливів готельного бізнесу є досяжними та ефективними. Враховуючи світовий попит на екологічні продукти та послуги, еко-сертифікація може виявитися перспективним інструментом для підвищення туристичної привабливості. Екологічний сертифікат, отриманий готелем, не лише свідчить про повагу до гостя, але й підкреслює інвестиційну привабливість та соціальну відповідальність бізнесу.

Слід також відзначити, що додаток мобільної реєстрації для гостей може виявитися доречним та інноваційним рішенням для покращення функціонування еко-готелів. Цей додаток дозволить користувачам скористатися безключовим методом входу, уникнувши необхідності чекати біля стійки реєстрації та отримувати фізичний ключ чи картку. Мобільна реєстрація, що пропонується через додаток, забезпечить безконтактний доступ, надсилатиме унікальні коди входу, а також відкриє можливість для підприємств надсилати гостям рекламні повідомлення, сприяючи збільшенню додаткових або перехресних продажів [75].

Ще однією інновацією у концепції розвитку еко-готелів є впровадження "розумних" готелів, які містять Інтернет речі (IoT). Вони використовують розумні пристрої та системи для оптимізації щоденної роботи, підвищення ефективності та

покращення вражень гостей. Розумний еко-готель може автоматизувати системи опалення, вентиляції та кондиціонування повітря, використовуючи Інтернет для точного регулювання температури та вентиляції у кожному номері, забезпечуючи максимальний комфорт та мінімізацію енерговитрат. Вони можуть використовувати інтелектуальні технології, такі як голосове керування та мобільні додатки, для зручного управління опаленням, охолодженням, освітленням та розважальними системами. З урахуванням популярності інтелектуальних технологій в домашньому використанні, розумні еко-готелі можуть виявитися особливо привабливими для гостей. Одатково, еко-готелі можуть використовувати QR-коди для створення інтерактивних карт та надання інформації про послуги та розваги. Використання QR-ігор також може зробити візит гостей більш захопливим та запам'ятовуваним [76].

Таким чином, розвиток циркулярної економіки у туристичній галузі визначається необхідністю створення сталого та екологічно відповідального середовища для подорожуючих. Це означає перехід від традиційної моделі споживання та відходів до більш раціонального використання ресурсів, виробництва екологічно чистих товарів та впровадження інноваційних технологій. Важливою складовою є вдосконалення готельного бізнесу відповідно до європейських стандартів екологічної сталості, що передбачає не лише впровадження енергоефективних технологій та використання екологічних матеріалів, але й переосмислення всього ланцюга виробництва, а також споживання послуг.

3.3 Міжнародний досвід застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь

Міжнародний досвід впровадження принципів циркулярної економіки в туристичній галузі виражається у засадах економіки та його впливі на навколишнє

середовище. Розвиток масового туризму, включаючи операції готельного бізнесу та інших туристичних підприємств, викликав значне виснаження природних ресурсів у зв'язку із зростанням туристичної активності. За результатами аналізу Всесвітньої туристичної організації, станом на 2019 рік, маємо, що галузь туризму використовує близько 5% світового обсягу води, викидає 1% глобальних парникових газів та несе відповідальність за 20% загальних викидів вуглецю в галузі туризму [77]. Заклади гостинності та розміщення створюють значні відходи, серед яких харчові відходи, енергія, споживання води, включаючи стічні води, а також небезпечні продукти та хімікати. Деякі великі підприємства готельного бізнесу вже вирішують ці проблеми та прагнуть узгодити свої стратегії з метою боротьби з впливом, який вони спричиняють на навколишнє середовище.

Зростаюче усвідомлення екологічних проблем і необхідності економного використання ресурсів зумовлює перегляд підходів до галузі туризму та розгляд нових принципів гостинності. Нами побудована таблиця у додатку В, що стає невід'ємною частиною досліджень у сфері туризму, оскільки допомагає з'ясувати, як впровадження принципів циркулярної економіки може сприяти зменшенню відходів, оптимізації використання ресурсів та забезпеченню сталого розвитку готельного бізнесу, а також як ці принципи можуть бути застосовані в готельних закладах України.

Аналіз додатку В показав, що екологічно-орієнтований готельний бізнес представляє собою значну кількість стратегій та інновацій, спрямованих на створення сталого та екологічно відповідального середовища. Гармонізація з природою проявляється у використанні відновлюваних ресурсів, таких як сонячні батареї та інтеграція зелених технологій. Наприклад, Crowne Plaza Copenhagen Towers встановив найбільший у Північній Європі сонячний парк та скоротив споживання енергії на 53%, а Three Camel Lodge використовує сонячні батареї та вдосконалену систему використання ґрунтових вод. Зокрема, курорти El Nido Resorts використовують передові технології для очищення води та переробки

відходів. Заходи, які їм надають LEED Gold Certification, інтегруються у готелі Allison Inn & Spa, підкреслюючи ангажованість у відмові від пластикових пляшок та розвитку екологічної освіти.

Деякі підприємства готельного бізнесу також акцентують на місцевих постачальниках та культурних цінностях. Three Camel Lodge і 1 Hotel South Beach взаємодіють з місцевими громадами та підтримують місцевих виробників, тим самим демонструючи принципи кругової економіки та сприяючи місцевому розвитку. Засновані на інноваційних будівельних методах, таких як геодезичні куполи та інтеграція фотоелектричних панелей у фасад, готелі у Швейцарських Альпах та 1 Hotel South Beach пропонують не лише стійкі та надійні споруди, але й привабливий дизайн. Узагальнюючи, ці заклади не тільки розвивають високі екологічні стандарти у своїх операціях, а й впроваджують принципи кругової економіки, активно сприяючи збереженню навколишнього середовища та створюючи приємні та сталі умови для своїх гостей.

У межах літньої практики в Вільнюському університеті нами було проведено дев'ять інтерв'ю, спрямованих на здобуття глибшого розуміння застосування циркулярних принципів у готельному та ресторанному бізнесі на прикладі Литви. Ці інтерв'ю охоплювали представників різноманітних сфер діяльності, що дозволило провести аналіз їхніх підприємницьких ініціатив.

Дослідження почалося з аналізу характеристик опитаних підприємств, включаючи їхні роки діяльності та основні види діяльності. Після цього аналіз спрямовувався на їхнє розуміння сталості, застосування конкретних принципів циркулярної економіки, переваги та труднощі, які вони зустрічають, рівень взаємодії з гостями та клієнтами, вплив на їхню імідж та привабливість, а також економічні наслідки застосування принципів циркулярної економіки. Крім того, були розглянуті майбутні плани цих закладів стосовно подальшої реалізації принципів циркулярної економіки.

Результати дослідження показують, що всі опитані підприємства мають значний досвід на ринку, від 2 до 11 років, що свідчить про стабільність та експертність в галузі. Основні види діяльності цих підприємств різноманітні, включаючи послуги розміщення, сільський туризм, виробництво та ресторани. Ця різноманітність підкреслює потенційну застосовність принципів циркулярної економіки в різних видах галузі туризму.

Всі підприємства продемонстрували чітке усвідомлення важливості сталості. Це усвідомлення є фундаментальною передумовою для застосування принципів циркулярної економіки, оскільки сталість становить основу більш широкого концепту циркулярної економіки. Їх свідоме розуміння важливості сталості відображає їхнє визнання екологічних та економічних викликів, з якими стикаються їхні галузі. Визначення циркулярної економіки, надані опитаними підприємствами, варіювалися, але всі охоплювали спільні елементи. Важливо відзначити, що, незважаючи на відмінні визначення, всі заклади підкреслювали важливість ефективного використання ресурсів, зменшення відходів та подовження терміну служби продукції. Цей консенсус відповідає основним принципам циркулярної економіки.

Результати інтерв'ю вказують на конкретні заходи, які підприємства приймають для впровадження принципів циркулярної економіки. Основні застосовані принципи циркулярної економіки включають принципи зменшення, ремонту, повторного використання та відмову. Конкретні практики включають:

- ефективного управління водними ресурсами: деякі заклади впровадили системи збереження води для забезпечення раціонального використання цього важливого ресурсу;
- використання вторинних матеріалів: використання відновлених матеріалів в декорі готельних номерів та загальних приміщень свідчить про зобов'язання до сталого джерелопостачання;

- подовження терміну служби меблів та обладнання: ремонт та реконструкція меблів та обладнання, а не його передчасна заміна, зменшують потребу в нових придбаннях;
- зменшення відходів їжі: заходи для мінімізації відходів їжі сприяють ефективному використанню ресурсів;
- заміна пластику екологічно чистими альтернативами: заміна пластикових пакетів, контейнерів і соломинок паперовими чи дерев'яними альтернативами зменшує залежність від невідновлюваних матеріалів.

Підприємства повідомили про кілька переваг, отриманих від впровадження принципів циркулярної економіки, а саме:

- заощадження витрат. Опитані наголошували на потенційних економіях витрат. Шляхом зменшення відходів та оптимізації використання ресурсів підприємства можуть знизити операційні витрати. Наприклад, подовження терміну служби меблів та обладнання через ремонт зменшує потребу в коштовних замінах;
- збереження ресурсів. Практики циркулярної економіки сприяють збереженню ресурсів. Ефективне управління водними ресурсами, використання вторинних матеріалів та ініціативи зменшення відходів сприяють сталому використанню ресурсів;
- охорона навколишнього середовища. Впровадження практик циркулярної економіки відповідає цілям охорони навколишнього середовища. Заміна пластику екологічно чистими альтернативами, наприклад, зменшує екологічний слід, пов'язаний із виробництвом та утилізацією пластику;
- позиціонування лідерства. Деякі підприємства підкреслювали, що їх прийняття практик циркулярної економіки позиціонує їх як лідерів галузі. Це лідерство може підвищити їхню репутацію та привернути клієнтів, які вже цінують сталість. Ці переваги підкреслюють економічні та екологічні переваги впровадження принципів циркулярної економіки в галузі гостинності та розміщення.

Незважаючи на очевидні переваги практик циркулярної економіки, підприємства також стикаються з труднощами в їх впровадженні:

- законодавчі обмеження. Деякі заклади вказали на наявність законодавчих обмежень та вимог, які ускладнюють прийняття практик циркулярної економіки. Ці обмеження можуть включати неясні регуляції щодо використання вторинних матеріалів чи управління відходами;
- інвестиції. Впровадження деяких практик циркулярної економіки, таких як встановлення сонячних панелей чи перехід на відновлювальні джерела енергії, може вимагати значних початкових інвестицій. Для менших підприємств такі інвестиції можуть бути непрофільними;
- відсутність ясності. Кілька опитаних підприємств підкреслили відсутність чітких директив та керівництва щодо впровадження практик циркулярної економіки. Чіткі стандарти та керівництво можуть полегшити більш ефективно прийняття цих практик;
- комунікація з гостями. Деякі заклади визнали, що вони не активно спілкуються з гостями щодо своїх ініціатив циркулярної економіки. Це може призвести до невідомості гостей про зусилля підприємств у цьому напрямку та втрати можливостей для їх участі.

Питання того, як застосування принципів циркулярної економіки впливає на імідж і привабливість закладів, розглядається з різних точок зору. Деякі підприємства вважають, що це може мати позитивний вплив, зокрема на гостей, які вже цінують екологічність. Однак інші стверджують, що чинники, такі як ціноутворення та зручність, можуть бути важливішими для гостей, ніж зусилля щодо сталості. Впровадження принципів циркулярної економіки може мати економічні наслідки для підприємств. Наприклад, використання енергоефективного освітлення може зменшити витрати на електроенергію, але це вимагає початкових витрат. Ці економічні витрати часто можна відновити з часом через зниження операційних витрат. Всі опитані заклади висловили наміри

продовжувати розвивати практики циркулярної економіки у майбутньому. Майбутні плани включають встановлення сонячних панелей, збільшення використання відновлюваних джерел енергії та подальше просування принципів циркулярної економіки серед гостей та клієнтів.

Аналіз результатів інтерв'ю з закладами гостинності свідчить про те, що застосування принципів циркулярної економіки має значний потенціал для досягнення економічної та екологічної сталості. Незважаючи на існуючі труднощі, переваги, зобов'язання до сталості та майбутні плани вказують на можливість позитивних змін у цих галузях. За допомогою спільних зусиль, підтримки з боку законодавства та вдосконаленої стратегії комунікації, інтеграція практик циркулярної економіки може призвести до більш стійкого та сталого сектору гостинності та розміщення.

В умовах військової агресії в Україні важливо враховувати міжнародний досвід та результати інтерв'ю з представниками галузі гостинності для ефективного впровадження принципів циркулярної економіки в туристичній сфері. Міжнародний досвід вказує на те, що застосування цих принципів може стати важливим інструментом для стимулювання економічного відновлення та сталого розвитку. З урахуванням розглянутого досвіду, Україна може приділити особливу увагу підтримці місцевих підприємств та розвитку туризму в постраждалих регіонах. Це сприятиме не тільки економічній самостійності, але й підвищить стійкість територій перед внутрішніми та зовнішніми викликами. Результати інтерв'ю свідчать про необхідність ретельного аналізу та адаптації циркулярних практик у українську туристичну галузь. Впровадження принципів циркулярної економіки може сприяти ефективному використанню ресурсів, включаючи місцеві, та зменшенню екологічного навантаження, що особливо актуально в умовах кризового періоду. Створення сприятливого середовища для інновацій та технологічних вдосконалень у туристичній галузі має великий потенціал для розвитку сектору. Залучення новітніх рішень, спрямованих на підвищення

конкурентоспроможності та стійкості, може стати стратегічно важливим в умовах військової агресії. При залученні іноземних інвестицій та встановленні партнерств з міжнародними гравцями важливо враховувати принципи циркулярної економіки, які можуть стати додатковим стимулом для фінансової підтримки та розвитку інфраструктури туризму в Україні.

Таким чином, аналіз міжнародного досвіду впровадження циркулярної економіки в туристичній галузі вказує на потенційні стратегії та принципи, які можуть бути корисними для українських закладів гостинності. Використання енергоефективних технологій, створення власних джерел енергії та циркулярне управління ресурсами можуть сприяти стійкості та економічній самодостатності. Не зважаючи на виклики, впровадження цих практик може стати важливим чинником для підвищення стійкості готельного бізнесу.

Висновок до розділу 3

Аналіз основних напрямків розвитку туризму в Україні показав, що сучасні умови в країні налаштовують на необхідність не лише збереження, але й раціонального використання значного туристичного потенціалу. Створення сприятливих умов для привертання міжнародних інвестицій та ефективна адаптація передового досвіду управління туристичними ресурсами можуть сприяти стабільному економічному розвитку через розбудову туристичної індустрії. Реалізація комплексу стратегій є важливим етапом у відновленні туристичного сектору та залученні різноманітних категорій туристів, що в свою чергу стимулює інші галузі економіки України.

Аналіз шляхів оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі показав, що впровадження принципів циркулярної економіки в туристичній галузі визначається необхідністю створення сталого та екологічно відповідального середовища для подорожуючих. Це передбачає перехід до раціонального

використання ресурсів, виробництва екологічно чистих товарів та впровадження інноваційних технологій у туристичному секторі. Особливу увагу варто приділити модернізації готельного бізнесу відповідно до стандартів екологічної сталості, що сприятиме покращенню його конкурентоспроможності та привабливості для екологічно свідомих туристів. Всебічне впровадження цих заходів в готельну економіку визначить подальший шлях до створення сталого та прибуткового бізнесу, який відповідає вимогам сучасності.

Відповідно до аналізу міжнародного досвіду застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь можна визначити, що ці принципи мають великий потенціал для створення стійкої та ефективної туристичної галузі. Інноваційні стратегії, такі як використання відновлюваних ресурсів, ефективне управління водними та енергетичними ресурсами, а також впровадження розумних технологій, можуть значно покращити якість послуг та зменшити негативний вплив туризму на навколишнє середовище. Міжнародний досвід свідчить про те, що застосування цих принципів допомагає досягти не лише екологічної, але й економічної ефективності, що є стратегічно важливим для розвитку туристичного сектору економіки країни.

ВИСНОВКИ

Аналіз дослідження впливу принципів циркулярної економіки на туристичну галузь показав, що сутність циркулярної економіки являє собою індустріальну систему, що спрямована на раціональне використання ресурсів шляхом використання відновлюваної енергії, уникання токсичних хімічних речовин та усунення утворення відходів через ретельне проектування матеріалів, виробів, систем і бізнес-моделей.

Ефективність розвитку туристичної галузі залежить від різноманітних видів туризму, що спільно визначають курс на диверсифікацію та розвиток туристичної галузі. Основні види туризму, такі як сімейний, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, екологічний (зелений), гірський та пригодницький туризм, стають важливими елементами для розвитку та забезпечують різноманітність у туристичній галузі.

Державне регулювання туризму в Україні ґрунтується на нормативно-правових актах, серед яких основним регламентуючим документом є Закон України «Про туризм». Відповідно до Закону України «Про туризм», туризм - це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. Турист - особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

Оцінка економічного стану галузі туризму показала, що туристична галузь, яка є важливим джерелом доходу для багатьох країн, зазнає викликів у зв'язку з пандемією COVID-19 та геополітичними змінами, зокрема вторгненням росії на територію України. Ці обставини мають суттєвий вплив на туристичну активність та стабільність галузі в Україні. Незважаючи на значний вплив зовнішніх факторів,

які суттєво обмежили туристичну активність та призвели до перегляду стратегій розвитку, галузь продовжує виявляти потенціал відновлення та адаптації.

Аналіз принципів циркулярної економіки показав, що їх впровадження може значно підвищити сталість та ефективність використання ресурсів в економіці. Замкнений цикл виробництва та використання матеріалів дозволяє уникнути надмірного споживання та зменшити відходи. У галузі туристичної, впровадження циркулярних практик у готельному бізнесі та інфраструктурі може підвищити сталість цього сектору та зробити його більш екологічно ефективним. Це не лише сприятиме збереженню ресурсів, але й позитивно позначиться на конкурентоспроможності туристичного бізнесу.

Вплив циркулярної економіки на туристичну галузь вказує на важливу роль цього підходу у реформуванні та оптимізації сучасного туристичного сектору. Застосування циркулярних принципів дозволяє не лише зменшити негативний вплив туризму на довкілля, а й створити стійкіше та інноваційне середовище для розвитку. Зокрема, перехід до циркулярної економіки допомагає вдосконалити управління ресурсами, зменшити відходи, стимулювати використання відновлювальних джерел енергії та сприяє виникненню нових, більш стійких туристичних практик.

Основні напрямки розвитку туризму в Україні в умовах наявності військової агресії визначають необхідність не лише збереження, але й раціонального використання значного туристичного потенціалу. Впровадження сприятливих умов для залучення міжнародних інвестицій та ефективна адаптація передового досвіду управління туристичними ресурсами мають потенціал сприяти стабільному економічному розвитку шляхом розширення туристичної індустрії. Реалізація комплексу стратегічних заходів виступає важливим етапом у відновленні туристичного сектору та привертанні різноманітних категорій туристів, що в свою чергу активізує інші сектори економіки України.

Шляхи оптимізації циркулярної економіки в туристичній галузі визначаються необхідністю створення сталого та екологічно відповідального середовища для подорожуючих. Перехід до більш раціонального використання ресурсів, виробництва екологічно чистих товарів та модернізація готельного бізнесу є важливими стратегічними напрямками, які сприятимуть не лише підвищенню конкурентоспроможності туристичного сектору, але й вирішенню актуальних завдань щодо сталого використання ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Міжнародний досвід застосування принципів циркулярної економіки у туристичну галузь показав, що дані принципи мають великий потенціал для створення стійкої та ефективної туристичної галузі. Інноваційні стратегії, такі як використання відновлюваних ресурсів, ефективне управління водними та енергетичними ресурсами, а також впровадження розумних технологій, можуть значно покращити якість послуг та зменшити негативний вплив туризму на навколишнє середовище. Міжнародний досвід свідчить про те, що застосування цих принципів допомагає досягти не лише екологічної, але й економічної ефективності, що є стратегічно важливим для розвитку туристичного сектору економіки країни.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Циркулярна економіка: як новий спосіб господарювання в умовах цифрової трансформації. Колективна монографія. За науковою ред. к.е.н., доц. Татомир І.Л., к.е.н., доц. Квасній Л.Г. Трускавець: ПОСВІТ, 2021, 124 с.
2. Циркулярна економіка : навчальний посібник / Шевченко Т. І., Ц 70 Шуптар-Пориває Н.Й., Губанова О. Р. та ін. Суми: Університетська книга, 2022. – 220 с.
3. Stahel, W. R. (1989). The product-life factor. *The Ecologist*, - 19(1), - p. 20-24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.quebeccirculaire.org/data/sources/users/4/32217.pdf>
4. Ellen MacArthur Foundation. (2002). Towards the Circular Economy: Economic and business rationale for an accelerated transition. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ellenmacarthurfoundation.org/towards-a-circular-economy-business-rationale-for-an-accelerated-transition>
5. McDonough, W., & Braungart, M. (2002). *Cradle to cradle: Remaking the way we make things*. North Point Press. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/240457059_Book_Review_Cradle_to_Cradle_Remaking_the_Way_We_Make_Things_William_McDonough_and_Michael_Braungart_2002_North_Point_Press_New_York_208_pp_2750_paperback_978-0-86547-587-8
6. European Commission. (2006). Circular economy: Definitions and concepts. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/ceps_report_the_circular_economy_a_review_of_definitions_processes_and_impacts.pdf
7. World Economic Forum. (2010). More with less: Scaling sustainable consumption and resource efficiency. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <https://www.weforum.org/reports/more-less-scaling-sustainable-consumption-and-resource-efficiency/>
8. European Environment Agency. (2015). Circular economy in Europe: Developing the knowledge base. EEA Report No 2/2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.eea.europa.eu/publications/circular-economy-in-europe>
 9. Raworth, K. (2017). Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist. Chelsea Green Publishing. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/340685996_Kate_Raworth_-_Doughnut_Economics_Seven_Ways_to_Think_Like_a_21st_Century_Economist_2017
 10. McKinsey & Company. (2017). Growth Within: A circular economy vision for a competitive Europe. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/growth-within-a-circular-economy-vision-for-a-competitive-europe>
 11. World Business Council for Sustainable Development. (2018). CEO Guide to the Circular Economy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.wbcsd.org/Archive/Factor-10/Resources/CEO-Guide-to-the-Circular-Economy>
 12. United Nations Environment Programme. (2020). Making Peace with Nature: A scientific blueprint to tackle the climate, biodiversity, and pollution emergencies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wedocs.unep.org/xmlui/bitstream/handle/20.500.11822/34948/MPN.pdf>
 13. European Parliament. (2021). Circular Economy Action Plan 2.0 - For a Cleaner and More Competitive Europe.
 14. Мусіна Л.А. Взаємний вплив економіки та природного середовища в сучасному світі: політика, стратегії, технології: монографія / Л.А. Мусіна, А.В. Ямчук, Т.К. Кваша. – К.: УкрІНТЕІ, 2018. – 260 с.

- 15.Тези доповідей II Міжнародної студентської науково-практичної конференції П78 «Проблеми розвитку циркулярної економіки» до 50-річчя кафедри економіки підприємства та інвестицій. 20–21 травня 2021 року, Львів. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lpnu.ua/tezy-dopovidey-mizhnarodnoyistudentskooyi-naukovo-praktychnoyi-konferenciyi>
- 16.Яценко О.М. Циркулярна економіка як основа забезпечення сталого розвитку країни в контексті євроінтеграції. *Economics and Region* No 4 (87) – 2022 – с. 154
- 17.Циркулярна економіка: як новий спосіб господарювання в умовах цифрової трансформації. Колективна монографія. За науковою ред. к.е.н., доц. Татомир І.Л., к.е.н., доц. Квасній Л.Г. Трускавець: ПОСВІТ, 2021, 124 с.
- 18.Нагара М.Б. Бізнес-моделі циркулярної економіки: концептуальний дискус. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова* – 2022 – вип. 1(91) – с. 14
- 19.Організаційно-економічні основи екологічно безпечного природокористування : монографія / Н.В. Павліха, К.М. Федина. — Київ : Кондор-Видавництво, 2019. — 270 с.
- 20.Yiwen L., Leonardo R., Wu F.(2023). Consequence CO2 footprint analysis of circular economy scenarios in cities. *Cleaner Production Letters*. Vol 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1016/j.clpl.2023.100045>
- 21.Сисоєва С.І. Механізми державного регулювання ринку туристичних послуг України [монографія]: / С.І. Сисоєва; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва – Харків, 2019. – 192 с.
22. Закон України «Про туризм». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
23. Bakalo N. (2019). Development of the tourist business industry. *Economics and national economy management* – No 3 (74) – p.39

24. Колосінська М. І. Система статистичних показників оцінювання туристичної сфери країни. Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018 - № 7(2) – с.18
25. Dobrianska N., Lebedieva V., Krupitsa I., Domdrovska V. N. State regulation of treatment and health institutions. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2022. Volume 7. No 3, pp. 197 – 203.
26. Привабливість Українських Карпат: сільський зелений туризм / С.О. Гуткевич, М.І. Габа, М.Д.Корінько // [Монографія] К.: НУХТ, 2016. — 212 с
27. Stukalo V. (2018) Fostering Sustainable Tourism in Global Economy. *Espasios*. – Vol. 39 (42) – p. 27
28. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p#Text>
29. Zubar I., Dzevelyuk M., (2023). The management of military tourism development in Ukraine. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of economics and management"* Vol. 7, No. 2, p.35
30. Kvasnii L. (2023). Scenarios of the development of enterprises of the tourist industry of Ukraine in the conditions of the war and post-war periods. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Vol 2 (49). p. 313
31. UNWTO Dashboard ‘Global and regional tourism results’. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance>.
32. Statista. Travel and tourism market revenue in selected countries worldwide in 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.statista.com/forecasts/516608/revenue-in-selected-countries-in-the-travel-and-tourism-mar->

- конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці: Технодрук, 2022. С. 337–341.
42. Дронова О. Л. Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст : навчально-методичний посібник. – К. : Прінт-Сервіс, 2018. – 214 с.
43. Heidi Rapp Nilsen, 2020. "The hierarchy of resource use for a sustainable circular economy," *International Journal of Social Economics*, Emerald Group Publishing Limited, vol. 47(1), p.27-40.
44. Kumar, Rakesh, Anurag Verma, Arkajyoti Shome, Rama Sinha, Srishti Sinha, Prakash Kumar Jha, Ritesh Kumar, Pawan Kumar, Shubham, Shreyas Das, and et al. 2021. "Impacts of Plastic Pollution on Ecosystem Services, Sustainable Development Goals, and Need to Focus on Circular Economy and Policy Interventions" *Sustainability* 13, no. 17: 9963. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://doi.org/10.3390/su13179963>
45. Camilleri, Mark Anthony. 2021. "Sustainable Production and Consumption of Food. Mise-en-Place Circular Economy Policies and Waste Management Practices in Tourism Cities" *Sustainability* 13, no. 17: 9986. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://doi.org/10.3390/su13179986>
46. Naidoo, Dhesigen, Luxon Nhamo, Shenelle Lottering, Sylvester Mpandeli, Stanley Liphadzi, Albert T. Modi, Cristina Trois, and Tafadzwanashe Mabhaudhi. 2021. "Transitional Pathways towards Achieving a Circular Economy in the Water, Energy, and Food Sectors" *Sustainability* 13, no. 17: 9978. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://doi.org/10.3390/su13179978>
47. Тиждень науки-2021. Факультет міжнародного туризму та економіки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 19–23 квітня 2021 р. [Електронний ресурс] / Редкол.: В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2021.

48. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 2-3 березня 2023 року : збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Вінниця: ВНТУ, 2023. – 445 с.
49. Meshko, N., & Nikolaienko, A. (2021). Analysis of the Impact of Business Greening, which Based on Circular Economy Principles, on Sustainable Tourism Development in European Countries. *European Journal of Management Issues*, 29(3), 162-170. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : doi:10.15421/192116.
50. Терещук Н.В. вплив екологічної сертифікації на рейтинг готелів з боку клієнтів. *Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища*. – №65. – 2022. – с. 134
51. Балджи М.Д. Досвід європейських країн у впровадженні екологічних інновацій в готельному бізнесі. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*, No 2 (79), 2022. – с. 67
52. Povorozniuk I. (2023) Eco-innovation development of enterprises in the hospitality industry. *Sciences of Europe*. - №128 – p.21
53. Коваленко В.О., Вівсюк І.О. Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. "Інноваційний розвиток готельно-ресторанного господарства та харчових виробництв". - 2021 - С.272-273.
54. Головчан А.І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%AE%D0%B7%D0%B5%D1%80/Downloads/nvnl tu_2012_22.3_15.pdf
55. Екологія з основами екологічного туризму : навчальний посібник / укл. Паньків Н.Є., Бомба М.Я. Львів : Ліга-Прес, 2018. 318 с.
56. Кучинська І.В. Туризм в умовах глобальної екологічної кризи: сучасні виклики і перспективи розвитку. *Збірник матеріалів міжнародної науково-*

- практичної конференції «Стратегія розвитку туризму у 21 ст. у контексті вирішення глобальних проблем сучасності». Львів, 28.05.2019 р. Львів : ЛІЕТ, - 2019. - С. 291–301. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/FVi> S-2012-2/055-65.pdf&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua
57. King, N. J., & King, B. J. Creating incentives for sustainable buildings: a comparative law approach featuring the united states and the European Union. *Virginia Environmental Law Journal*, 23(3), p. 397–459. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jstor.org/stable/24787308>
58. Кім Е.О. Ткологізація готельного та ресторанного бізнесу. Менеджмент і маркетинг у сфері туризму і готельно-ресторанної справи. – 2018. - С.622
59. OECD. “The Impact of Culture on Tourism.” *The Impact of Culture on Tourism* (2008): p. 37–63.
60. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес: реалії та виклики [Електронний ресурс] : тези доп. ІІ Міжнар. студ. наук. конф. (Київ, 22 березня 2023 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 745 с.
61. Індустрія гостинності: стан, тенденції розвитку та перспективи галузі в умовах війни : збірник праць Міжнародного науково-практичного форуму (м. Львів, 19–21 квітня 2023 р.) / [відп. ред.: проф. О. І. Мороз]. – Львів: «Камула», 2023. – 466 с.
62. Долга Г.В. стратегічний аналіз потенціалу туристичної галузі України. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. No 2. 2020
63. Holovnia O., Zakharova T., Melnyk S., Prylutskyi A., Stavskaya U., Tabenska O. (2023). The prospects for the development of integrated formations in the field of tourism of the Vinnytsia region. *Monograph*. – Primedia eLaunch, Boston, USA. – 249 p.

- 64.Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vidnaslid-kiv-vijni/robochi-grupi>.
- 65.Kucheriava H. (2021). Tourist branding as a tool for tourist destination management. *Human Geography Journal*, - №30, - p.32-40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2021-30-03>
- 66.Vasylyeva, Olena & Domashenko, Svitlana & Kaptiukh, Tetiana. (2023). Prospects for the development of the tourism industry of ukraine in the post-war period. *Market Infrastructure*. 10.32782/infrastruct72-33.
- 67.Grzinic J. Croatian Tourism Offer in The War and After War Period. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 2010. No 8 (2). P. 121–136.
- 68.Якименко-Терещенко Н. В., Мірко Н. Моца А. А. Ровиток індустрії туризму у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1901>
- 69.GRZINIC J.(2010) Croatian tourism offer in the war and after war period. *Yönetim Bilimleri Dergisi. Journal of Administrative Sciences* - p.123
- 70.Manniche, Jesper & Larsen, Karin & Broegaard, Rikke. (2021). The circular economy in tourism: transition perspectives for business and research. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*. – p.1-18.
- 71.Einarsson S., Sorin, F. (2020). “Circular Economy in travel and tourism: A conceptual framework for a sustainable, resilient and future proof industry transition”
- 72.Сучасні екологічно чисті технології: Курс лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня доктора філософії спеціальності 161 «Хімічні технології та інженерія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: В.М. Павленко, В.Ю. Тобілко, А.І. Бондарєва. – Електронні текстові дані (1 файл: 0,945 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 78 с.

73. Khatter, Ajay & McGrath, Michael & Pyke, Joanne & White, Leanne & Lockstone-Binney, Leonie. (2019). Analysis of hotels' environmentally sustainable policies and practices: Sustainability and corporate social responsibility in hospitality and tourism. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. – p. 31.
74. Kandampully, Jay & Zhang, Tingting & Jaakkola, Elina. (2017). Customer experience management in hospitality: A literature synthesis, new understanding and research agenda. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. p. 30.
75. Імплементация європейського досвіду комплементарного розвитку сталого сільського туризму та креативних індустрій : монографія / А. В. Череп, Н. С. Венгерська, Л. В. Безкоровайна та ін. ; за загальною редакцією доктора економічних наук, професора А. В. Череп, кандидата економічних наук, доцента Н. С. Венгерської. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – 224 с.
76. Інноваційний ресурс соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] : зб. доп. 84-ї наук. конф. студ. КНЕУ; 24 квітня — 23 травня 2017 р. / [відп. за вип. О.А. Петухова]. — Київ : КНЕУ, 2017. — 1032 с.
77. Gössling S., Balas M. (2023). A review of tourism and climate change mitigation: The scales, scopes, stakeholders and strategies of carbon management. *Tourism Management*. Vol. 95, p.45
78. Garonga Safari Camp. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.garonga.com/green-actions>
79. El Nido Resorts, Philippines. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.elnidoresorts.com/sustainability/>
80. Kachi Lodge. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kachilodge.com/page/sustainability/>

81. Three Camel Lodge. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://www.threecamellodge.com/sustainability/>
82. The Black Sheep Inn. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://blacksheepinn.com/ecological/conservation.php>
- 83.1 Hotel South Beach. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://www.1hotels.com/south-beach/sustainability>
84. The Westin Savannah Harbor Golf Resort & Spa. [Электронный ресурс]. –
Режим доступа : <https://westinresortsavannah.com>
85. Inn by the Sea Cape. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://innbythesea.com/about/green-initiatives>
86. The Allison Inn & Spa. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://theallison.com/resort/green-initiatives/>
87. Golden Arrow Lakeside Resort. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://www.golden-arrow.com/the-resort/>
88. The Rubens at the Palace. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://rubenshotel.com/about/sustainability>
89. Crowne Plaza Copenhagen Towers. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://www.ihg.com/crowneplaza/hotels/gb/en/copenhagen/rkеср/hoteldetail>
90. Whitepod Eco-Luxury Resort. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://whitepod.com/concept/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Підходи до визначення сутності циркулярної економіки у працях науковців

Рік	Автор/організація	Визначення
1989	Волтер Р. Стахель	« Модель виробництва та споживання, в якій ресурси використовуються якомога довше, вилучаючи їх максимальну цінність. »
2002	Фонд Еллен Макартур	« Промислова система, яка є реставраційною або регенеративною за наміром і дизайном, спрямована на те, щоб продукти, компоненти та матеріали завжди мали найвищу корисність і цінність. »
2005	Вільям Макдоно і Майкл Браунгарт	« Кругова економіка — це економіка, яка характеризується використанням відновлюваної енергії, усуненням концепції відходів і використанням замкнених систем виробництва. »
2006	Європейська комісія	« Концепція, спрямована на мінімізацію відходів і максимальне використання ресурсів, заснована на трьох принципах: планування відходів і забруднення, збереження продуктів і матеріалів у використанні та відновлення природних систем. »
2010	Всесвітній економічний форум	« Промислова система, яка є реставраційною або регенеративною за наміром і дизайном. Він замінює концепцію «закінчення терміну експлуатації» на відновлення, переходить до використання відновлюваних джерел енергії, усуває використання токсичних хімікатів і спрямований на усунення відходів завдяки чудовому дизайну матеріалів, продуктів, систем і бізнес-моделей . . . »
2015	Європейське агентство з навколишнього середовища	«Економіка, де вартість продуктів, матеріалів і ресурсів зберігається в економіці якомога довше, а утворення відходів мінімізовано».
2016	Кейт Раворт	« Циркулярна економіка – це економіка, яка за своєю схемою є розподільчою, сприяє системному мисленню та прагне бути регенеративною та стійкою. »
2017	McKinsey & Company	« Циркулярна економіка — це промислова система, яка є відновлювальною або регенеративною за наміром і задумом. Він спрямований на переосмислення продуктів і послуг для проектування відходів, регенерації природних систем і збереження найвищої корисності та цінності продуктів, компонентів і матеріалів у будь-який час. »
2018	Всесвітня рада бізнесу зі сталого розвитку	« Економічна система, яка є відновлювальною та регенеративною за своєю схемою, яка спрямована на те, щоб продукти, компоненти та матеріали завжди мали найвищу корисність і цінність, розрізняючи технічні та біологічні цикли. »

Продовження додатку А

2020	Програма ООН з навколишнього середовища	« Концепція, яка сприяє скороченню, повторному використанню, переробці та відновленню матеріалів і енергії, а також подовженню життєвого циклу продукту з метою мінімізації утворення відходів і споживання ресурсів. »
2021	Європейський парламент	« Модель виробництва та споживання, яка передбачає повторне використання, ремонт, відновлення та переробку існуючих матеріалів і продуктів, щоб зберегти матеріали в економіці, де це можливо. »

Джерело: складено на основі [3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13]

Показники ефективності основних видів туризму

Вид туризму	Показник	Формула показника ефективності	Характеристика
Сімейний	Коефіцієнт використання сімейних розважальних комплексів (k_c)	$k_c = \frac{K_r}{K_0}, \text{ де}$ $K_r - \text{кількість сімейних гостей,}$ $K_0 - \text{загальна кількість гостей.}$	Визначає частку сімей, які обирають розважальні комплекси для відпочинку
Культурно-пізнавальний	Популярність культурних об'єктів (k_n)	$k_n = \frac{K_m}{K_t}, \text{ де}$ $K_m - \text{кількість відвідувань музеїв,}$ $K_t - \text{загальна кількість туристів.}$	Вказує на ступінь інтересу туристів до культурних та історичних чинників
Лікувально-оздоровчий	Динаміка прибутків від лікувально-оздоровчих послуг (ЛОП)	$\left(\frac{\text{прибуток від ЛОП (поточний)}}{\text{прибуток від ЛОП (попередній)}} \right) - 1$	Відображає динаміку зростання прибутків від лікувально-оздоровчих послуг
Спортивний	Загальний дохід від спортивних заходів та послуг	$\sum_{i=1} D = B_k + P_{sp}, \text{ де}$ $B_k - \text{вартість квитків,}$ $P_{sp} - \text{прибуток від спортивних послуг.}$	Об'єднує прибутки від спортивних подій та спортивних послуг
Екологічний (зелений)	Популярність екологічного туризму	$\frac{\text{туристи, що обирають екологічний туризм}}{\text{загальна кількість туристів}}$	Вказує на популярність та зростання інтересу до екологічно чистих форм відпочинку
Гірський	Коефіцієнт використання гірських курортів та трас (k_n)	$k_n = \frac{K_{gr}}{\sum K_0}, \text{ де}$ $K_{gr} - \text{кількість гірських гостей.}$	Визначає частку туристів, які обирають гірські регіони для відпочинку

Продовження додатку Б

Пригодницький	Популярність пригодницького туризму	<u>учасники екстимальних турів</u> загальна кількість туристів	Вказує на популярність пригодницького туризму та його внесок у загальний потік туристів
---------------	-------------------------------------	---	---

Джерело: складено на основі [24]

Застосування принципів циркулярної економіки в туристичній галузі

Назва закладу	Приклад застосування циркулярної економіки
<p>Garonga Safari Camp, Південна Африка</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Участь гостей у компенсації вуглецю <p>Гості Garonga Hotel мають можливість активно брати участь у компенсації вуглецю, висаджуючи дерева Spekboom, що сприяє принципу циклічної економіки - Перевикористання, реорганізовуючи природне середовище для зберігання вуглецю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Переваги вуглецевого захоплення <p>Здатність Spekboom до захоплення вуглецю - 15,4 тонни CO₂ на гектар на рік - відповідає принципу циклічної економіки - Відновлення, сприяючи компенсації викидів та зменшенню екологічного сліду готелю.</p>
<p>El Nido Resorts, Філіппіни</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Очисна споруда для стічних вод <p>Використовує сучасну очисну споруду для стічних вод із фільтрами з кам'яною для перепризначення очищеної води для змивання унітазів, поливання рослин та пожежних кранів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Об'єкт відновлення матеріалів <p>Здійснює строгу сегрегацію відходів в ОВМ для перепризначення вторинних сировин та органічних матеріалів через їхнє вторинне використання та компостування;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Збереження води <p>Впроваджує системи збору дощової води та пристосування для заощадження води, що допомагає зменшити витрати води та підтримує ефективне використання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Опріснювальна установка <p>Перетворює морську воду на прісну, вирішуючи проблеми нестачі води та знімаючи тиск на водні ресурси материка;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Енергоефективність <p>Впроваджує заходи з енергозбереження, такі як компактні люмінісцентні лампи, сонячні панелі та ефективні водонагрівачі, щоб мінімізувати використання енергії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Охорона природи <p>Співпрацює з громадою та урядом для захисту природних ресурсів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Екологічна освіта <p>Навчає персонал та гостей за допомогою програми Be G.R.E.E.N.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Освіта гостей <p>Заохочує відповідальну поведінку через Кодекс Поведінки щодо навколишнього середовища.</p>

<p>Kachi Lodge, Болівія</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Охорона навколишнього середовища <p>Надає пріоритет мінімальному впливу на навколишнє середовище, інвестуючи в сучасні системи управління водою та енергією;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Відновлювальна енергія <p>Функціонує виключно на сонячній енергії з планами щодо встановлення вітрової турбіни;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Управління водою <p>Впроваджує високоефективну систему управління водою, переробляючи забруднену воду за допомогою замкнутого фільтруючого процесу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Управління відходами <p>Акцентує на зменшенні відходів, вибираючи постачальників із вторинною упаковкою та уникненням використання пластику;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Місцеві закупівлі <p>Спрямовує зусилля на болівійські компанії та матеріали, підтримуючи місцеву економіку та культурну спадщину;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Взаємодія з громадою <p>Бере участь у спільних проектах, тренуванні та обміні з місцевою громадою, сприяючи сталому туризму.</p>
<p>Three Camel Lodge, Монголія</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Відведення відходів <p>Впроваджує внутрішню програму управління відходами, яка відводить папір, пляшки, банки та органічні матеріали від сміттєзвалищ;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Компостування <p>Компостування органічних матеріалів від відходів на місці, що використовується повторно у власній органічній теплиці;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сонячне освітлення <p>Використовує сонячну енергію для майже 100% освітлення готелю, включаючи номери для гостей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Місцеві закупівлі <p>Здійснює закупівлю понад 50% матеріалів та інгредієнтів в радіусі 50 миль, наголошуючи на місцевій економіці та зменшенні викидів вуглецю.</p>
<p>The Black Sheep Inn, Чугчилан, Еквадор</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Органічна та виключно вегетаріанська їжа <p>Готель відмовляється від ресурсомісткої виробництва м'яса, акцентуючи увагу на вегетаріанських варіантах, тим самим зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Переробка відходів <p>Введена потужна програма переробки для зменшення кількості сміття та сприяння їх повторному включенню у виробничий цикл;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Використання природної джерельної води <p>Повторне використання води з природного джерельця для домашніх потреб зменшує залежність від одноразових джерел води;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Політика без пластику <p>Відмова від використання одноразового пластику дозволяє готелю запобігати екологічним збиткам, пов'язаним із відходами з пластику;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Співпраця з місцевими жителями <p>Співпраця готелю з місцевими службами для задоволення потреб гостей демонструє принцип ремануфактури, з'єднуючи існуючі сервіси;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розвиток та тренінги для громади <p>Готель сприяє розвитку громади через тренінги та консультації, усуваючи прогалини в знаннях та перепризначаючи навички для сталого туризму.</p>
1 Hotel South Beach, Маямі Біч, США	<ul style="list-style-type: none"> • Зелені особливості та переробні матеріали <p>Ключові картки з відновленого дерева, склянки для вина зі вторинної сировини та вішаки для одягу з переробленого паперу представляють повторне використання та вторинну переробку матеріалів для мінімізації відходів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Жива стіна та тераріуми <p>Використання живої стіни з рослин та використання тераріумів замість зрізаних квітів перепризначає природні елементи як для естетики, так і для екологічних переваг;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дозатори для туалетних потреб та повторно використовувані носки <p>Використання дозаторів для туалетних потреб та надання повторно використовуваних носків замість одноразових тапочок сприяє повторному використанню ресурсів та мінімізує використання одноразових предметів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Постіль та постільні засоби <p>Спеціальні матраци з конопель, бавовняні простирадла та використання місцевих, органічних продуктів демонструють переробку матеріалів та відновлення ресурсів шляхом сталих методів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Безкоштовні поїздки на електромобілях <p>Пропозиція поїздок на електромобілях Tesla підкреслює принцип ремануфактури, продовжуючи термін служби існуючих транспортних засобів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Система фільтрації води та місцеве постачання <p>Троєкратна система фільтрації води заощаджує воду та підкреслює відновлення ресурсів, тоді як місцеве та органічне постачання підтримує переробку місцевих сільськогосподарських ресурсів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зобов'язання до екологічних практик <p>Проактивний підхід готелю до дослідження та впровадження зелених рішень відповідає відмові від традиційних, менш стійких практик.</p>

<p>The Westin Savannah Harbor Golf Resort & Spa, Саванна, штат Джорджія</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Душ та крани з низьким рівнем витрат <p>Встановлення душів та кранів з низьким рівнем витрат дозволяє зменшити споживання води, втілюючи принцип кругової економіки зменшення використання ресурсів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Місцеві морепродукти, органічні овочі та власний сад <p>Закупівля місцевої морської їжі та органічних овочів, разом із використанням власного трав'яного саду, висвітлює принципи повторного використання ресурсів та підтримки місцевого постачання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Електронні меню, електронні пропозиції, цифрові контракти <p>Використання електронних меню, пропозицій та контрактів відповідає принципу зменшення відходів паперу та споживання ресурсів.</p>
<p>Inn by the Sea, Мис Елізабет Мен</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стійкі зручності та вторинні матеріали <p>Використання вторинних паперових карток, рушників з бамбука та скляних підносів відповідає принципам кругової економіки повторного використання матеріалів та підтримки вторинної переробки;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сонячно обігріваний басейн <p>Використання сонячних панелей для обігріву басейну демонструє відновлення ресурсів та використання відновлюваних джерел енергії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Не шкідливі засоби для прибирання <p>Використання не шкідливих засобів для прибирання відображає принцип відмови від шкідливих хімікатів, створюючи здоровіше середовище для гостей та персоналу.</p>
<p>The Allison Inn & Spa, Орегон</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сертифікація LEED Gold та екологічні особливості <p>Досягнення сертифікації LEED Gold та впровадження зелених технологій, таких як сонячна гаряча вода, фотоелектричні елементи та еко-дахи, відповідають принципам кругової економіки, сприяючи відновленню та переробці ресурсів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Відмова від пластикових пляшок <p>Відмова від використання пластикових пляшок демонструє принцип кругової економіки, що передбачає відмову від використання одноразового пластику, що зменшує виробництво відходів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Використання місцевих підприємств <p>Використання місцевих підприємств демонструє принцип кругової економіки, сприяючи місцевому джерелу і зменшуючи екологічний вплив, пов'язаний з транспортуванням;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Власний сад площею 1,5 акр та теплиця <p>Культивування та використання свіжих овочів з власного саду відповідає принципам кругової економіки, сприяючи місцевому джерелу та використанню ресурсів.</p>

<p>Golden Arrow Lakeside Resort, Lake Placid, Нью-Йорк</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Енергоефективність та без паперова система <p>Впровадження енергоефективності, відмова від використання пляшок для води та використання без паперової системи бронювання втілюють принципи кругової економіки, зменшуючи споживання ресурсів та відмовляючи від марнотратних практик;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зелений дах із ізоляційним рослинним покривом <p>Зелений дах забезпечує ізоляцію, місце для проживання і трав'яні ресурси, виділяючи принципи кругової економіки стосовно використання ресурсів та їхнього відновлення шляхом інноваційного будівництва та озеленення.</p>
<p>The Rubens at the Palace, Лондон</p>	<ul style="list-style-type: none"> • "Живий стінний сад" з трав'янистими рослинами <p>Цей розкішний готель в Лондоні може похвалитися вражаючим "Живим Стінним Садам" площею 350 квадратних метрів, прикрашеним 10 000 трав'янистими рослинами. Ця інноваційна особливість втілює принцип кругової економіки — використання вертикального простору для вирощування рослин, що сприяє біорізноманіттю та перетворює інакше невикористану площу в процвітаюче місце;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Регулювання температури та покращення якості повітря <p>"Живий Стінний Сад" виходить за межі естетики. Він відіграє важливу роль у підтримці внутрішньої температури готелю протягом року. Це відповідає принципу кругової економіки — реконструкції, оскільки готель перепризначає стіну для функціональних потреб, зменшуючи потребу в енергоефективних системах опалення та охолодження. Крім того, стіна покращує якість повітря, демонструючи принцип відновлення за допомогою поліпшення природних властивостей середовища;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Партнерство з Belu Water <p>Співпрацюючи з компанією, яка пожертвує частину своїх прибутків на ініціативи wateraid для забезпечення чистою водою, готель сприяє соціальним та екологічним поліпшенням, підкреслюючи цінність відновлення ресурсів для підтримки справжніх причин.</p>
<p>Crowne Plaza Copenhagen Towers, Данія</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Інтегрований сонячний парк <p>Crowne plaza copenhagen towers створила найбільший інтегрований сонячний парк в північній Європі, використовуючи відновлювальну енергію для забезпечення своєї діяльності та зменшення залежності від невідновлюваних ресурсів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Охолодження та обігрів на основі ґрунтових вод <p>Готель використовує систему охолодження та обігріву на основі ґрунтових вод, яка використовує акумуляцію теплової енергії в аквіфері (ates), щоб ефективно керувати температурою всередині приміщень, використовуючи природні підземні ресурси;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Фасадні інтегровані фотовольтаїчні системи <p>Значущою сталою особливістю є встановлення найбільшої фасадної інтегрованої фотовольтаїчної системи в данії, що перепризначає поверхню будівлі для виробництва енергії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Збереження CO2 <p>Готель досягнув статусу вуглецевої нейтральності і річно заощаджує 1 373 тонни CO2, акцентуючи увагу на сталих будівельних матеріалах та екологічній свідомості;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зменшення енергоспоживання <p>Crowne plaza copenhagen towers успішно зменшила споживання енергії на вражаючі 53% порівняно з традиційними готелями завдяки інноваційним стратегіям та технологіям.</p>
<p>Whitepod Eco-Luxury Resort, Швейцарія</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Геодезичне сферичне зведення <p>Готель використовує підхід до будівництва, використовуючи 15 геодезичних сфер, кожна з яких нагадує гігантську сніжку. Цей інноваційний дизайн максимізує використання матеріалів та стабільність конструкцій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Енергоефективна самонесуча каркасна система <p>Мережа трикутників, що формує самонесучі каркаси в межах кожної сфери, максимізує структурну ефективність, забезпечуючи стабільність та теплоізоляцію для мінімізації споживання енергії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мінімізоване споживання енергії <p>Готель значно зменшує споживання енергії на 30% порівняно з середніми будівлями. Цю енергоефективність досягнуто завдяки обдуманому дизайну, теплоізоляції та оптимізованим матеріалам;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Знімні та непомітні конструкції <p>Дизайн капсул дозволяє легко розбирати їх без залишення відчутного впливу на навколишнє середовище, сприяючи повторному використанню ресурсів та відповідальному демонтажу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заходи ефективного використання води та енергії <p>Готель впроваджує пристрої для економії води та таймери для кип'ятіння води з метою мінімізації споживання води та енергії, сприяючи сталому використанню ресурсів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сезонне освітлення та адаптація кольорів <p>Готель відстроює кольори капсул згідно зі зміною сезонів, оптимізуючи естетичний вигляд та, можливо, зменшуючи потребу в додатковому освітленні.</p>